

Vladimir Krivoci:

Ob desetletnici ustanovitve Osvobodilne fronte

Po mestih in vaseh, po lovarnah in šolah, povsod, kjer dela, gradi in ustvarja naš delovni človek, se je v zadnjih mesecih razpela plemenita tekma za dosego najboljših uspehov v čast našega največjega praznika.

Tekmovalno se je razvilo v edinstveno delovno manifestacijo, ki prekriža celo mogočno politično manifestacijo enotnosti in borbene pripravljenosti, ki se je razvila ob zadnjih političnih v republiško skupščino in kakršne še doslej po osvoboditvi nismo videli.

Tako, z delovnim heroizmom in borbeno enotnostjo navdano, je razpoložena našega ljudstva ob 10-letnici velikega zgodovinskega dne, ko se je začela nova pot slovenskega naroda.

Danes poteka 10 let, izpolnjenih od začetka do kraja z burnimi, daljnosežnimi in pretresujočimi dogodki političnega, vojaškega in gospodarskega značaja. Ustanovitev osvobodilne in vsenarodne organizacije Osvobodilne fronte, razširjene daleč prek starih meja. Vseljudski upor, ostaja, ki je zajela v oboroženo borbo vse dele slovenskega ozemlja — nastanek prve slovenske partizanske vojske, iznik nove, ljudske oblasti, uprave. Proti slovenski parlament in svobodne politice. Rojstvo nove države, nove Jugoslavije. Osvobojeno ozemlje. Splošne ofenzive okupatorskih vojsk in zlom teh ofenziv. Osvoboditev Trsta. Prva slovenska vlada. Sprejem Ustave LRS in proklamacija Ljudske republike Slovenije. Obnova in pletka. — Informbiro in gospodarska blokada. Poizkus izolacije Jugoslavije in razbitje izolacije. Začetek hitrejšega poglabljanja procesa demokratizacije: delavski soveti, reorganizacija državne uprave.

Taka je bežna zunanja slika nekaterih najpomembnejših dogodkov, sijajnih zmag in ogromnih težav, ki nam jih je prinesel boj z okupatorji, graditev socializma, borba z ruskim informbirojskim imperializmom, napori za nadaljnji razvoj socializma.

Pred 10 leti se je začela ta svetla, a težka pot našega naroda skupno z ostalimi narodi Jugoslavije.

Na pobudo in pod vodstvom Komunistične partije se je začel veliki boj našega naroda, razkosanega in podjarmljenega od treh okupatorjev.

V najbolj črnih dneh naše zgodovine, ko so kapitalistični oblastniki naše Jugoslavije prepustili naše narode svoji usodi, ali pa celo odkrito stopili v izdajalsko službo okupatorja, so iz dna ljudskih množic priblele neslutene revolucionarne sile in neuničljivi globoko ljudski patriotizem.

Ves slovenski narod, to in onstran starih meja, je s svojim delavskim razredom na čelu, v obrambi svojih elementarnih pravic, svojega obstoja in svoje bodočnosti, skopal nerazbitno borbena enotnost v svoji Osvobodilni fronti.

Tako enotnost je bilo mogoče razviti uspešno in takoj zato, ker je imela Komunistična partija za seboj dolgo in težko šolo ilegalnega boja, dragocene revolucionarne izkušnje, zlasti pa, ker je imela idejno močne in prekaljene vodilne kadre.

Strankarska razcepljenost in hlapčevstvo sta bili za vselej obojeni in zaorjeni kot najsmratnejši ostanek preteklosti, kot narodno izdajstvo in služba reakciji.

Enotnost in boj — sta postali življenjsko geslo vsega resnično slovenskega, demokratičnega in progresivnega pri nas. Enotnost vsega ljudstva in nezpropen oborožen boj. Osvobodilna fronta in — partizanska vojska.

Boj majhnega naroda z desetkrat močnejšim sovražnikom se je končal z zmago ljudske revolucije, z zmago resnično demokratičnih in socialističnih sil, ki so v tem boju postopoma pridobile zaupanje vsega slovenskega naroda.

Uresničile so se preroške besede Ivana Cankarja: »Naš narod si bo pisal svojo sodbo sam —«

Naše ljudstvo je dalo nov dokaz zgodovini človeštva in zgodovini socializma, da je narod, ki je enoten, neuničljivo ter da si tudi majhni narodi lahko, opirajoč se predvsem na svoje lastne sile, v današnjih mednarodnih pogojih približe in obdrže svojo samostojnost in neodvisnost. Naši narodi so dali svetu dokaz, da svobodoljubnim in hrabrim narodom niso potrebni nobeni varuhi in pokrovitelji, ne z vzhoda pa tudi ne od z juga. Kaže tudi, da se o preteklosti odmaknili in se ose bolj odmakajo časi, ko se je dalo delati po mili volji kupčije na račun in brez vednosti malih narodov; kaže, da je razdeljevanje narodov na interese sfer in po paralelah o današnjih časih vedno težje uveljavljati, da gubernatorstvo postaja čedalje bolj stvar žalostne preteklosti, ki ne more imeti mesta v današnjem času, a še manj v socialističnih odnosih med narodi.

In kakor niso naši narodi čakali odrešenja od tuje borbe, od tujih bajonetov v času vojne, tako naši narodi tudi po osvoboditvi, v času obnove porušene domovine niso čakali pomoči od tujega dela.

Enotnost in lastno delo: tako je geslo našega ljudstva v času obnove in poslej. Naš socializem naj bo delo naših lastnih rok, sezidan in izgrajen na naših ilah, našemu človeku ustrezno, uporabljajoč pri tem vse celice pridobitve dosežene človeške zgodovine, kulture in civilizacije.

Ni naš smoter graditi gospodarstvo zaradi gospodarstva. Materialna podlaga je le pogoj za množično razširitev

(Nadaljevanje na 2. strani.)

V Ljubljani se je začel tretji kongres Osvobodilne fronte

Le eden je, ki ga priznamo za gospodarja včeraj, danes in jutri: NAŠE LJUDSTVO

Ljubljana, 26. aprila
Danes popoldne so se ob 16. zbrali v slavnostno okrašeni veliki Unionski dvorani v Ljubljani delegati Osvobodilne fronte iz vseh krajev Slovenije na svoj III. kon-

Kongres. Franjo Lubej, Tone Pajfar in Zoran Polič. Delegati so njihov prihod pozdravili s toje z večminutnim navdušenim ploskanjem iz vzhiki Tito—Partija in Tito—Kardelj.

gres. Nekaj po 16. uri so vstopili v dvorano gostje iz drugih bratskih republik na čelu s podpredsednikom Prezidijske Ljudske skupščine FLRJ in članom Politbiroja CK KPJ Mošo Pijadom, takoj za njimi pa člani Izvršilnega odbora OF tovariši Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Franc Leskošek, Josip Vidmar, Jože Rus, Miha Marinko, Marijan Breclj, Edvard

Kongres je začel predsednik Izvršilnega odbora Josip Vidmar in povedal, da bo prva seja kot slavnostna proslava desete obletnice OF. Najprej so delegati stoji z enominutnim molkom počastili spomin vseh, ki so dali svoja življenja za svobodo, posebna delegacija pa je prevzela dva krasna venca in ju odnesla na grob talcev pri Sv. Križu.

GOVOR predsednika izvršnega odbora TOVARIŠA JOSIPA VIDMARJA

Tovariši in tovarišice!
V naši politični zgodovini je nekaj pomembnejših datumov. To je predvsem leto 1848., konec tlačanstva, dogodek, s katerim postane naše širše množice šele politični material in ki sproži naš prvi politični koncept Zedinjene Slovenije. Nato devetdeset let, v katerih družbeno razlojevanje, ki se je pričelo po letu 1848., dožori do ustanovitve vseh treh starih političnih strank, in končno leto 1918. z razpadom Avstrije in s prehodom večjega dela Slovencev v državo Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Tovariši Vidmar je nato primerjal ustanovitev OF z drugimi važnimi dogodki naše zgodovine in nato nadaljeval: Predvsem je treba poudariti, da je OF zrasla iz nas samih, iz ljudskih moči našega naroda, četudi v zvezi s narodi Jugoslavije. Osvobodilna fronta ni bila izraz hotenja tega ali onega razreda in ni imela namena zavarovati interesov samo enega sloja. Nastala je iz vsenarodne stiske in pridruženosti aktivne energije izkoriščenega ljudstva za odpravo vseh razredov in njihovih interesov in v obrambo naroda, ki se je znašel v smrtni nevarnosti. Nastala je v obrambo interesov vseh delovnih ljudi na Slovenem, se pravi ogromne večine našega naroda. Zaradi tega je bila tudi znanovana in se je razvila kot vsenarodno gibanje in ne kot stranka.

Govoreč o času, v katerem je bila ustanovljena Osvobodilna fronta, je tovariš Vidmar rekel:
Opozoriti pa vas želim samo še na eno važno dejstvo: Osvobodilna fronta ni bila ustanovljena v evropskem zatijšu in tudi ne za delo v mirnem, urejenem svetu. Ne, ustanovljena je bila v najbolj kritičnem trenutku vse naše dosedanje zgodovine in ne samo naše, in sicer za akcijo, za oborožen odpor proti okupatorju, za smotrno tveganje, za žrtve, skratka za boj, za biti ali ne biti, za zmago in svobodo ali smrt. Toda spet, ne slepo in

samo brezumno junaško, kakor je dejal neki preplašeni Italijan, temveč na temelju skrbnega razbora politične situacije doma in v svetu. Skratka, ustanovitev Osvobodilne fronte je bila po svoji smiselni važnosti in veličini edinstveno politično dejanje v vsej naši zgodovini, kar konec koncev dokazujejo tudi uspehi njenega dela, ki jih vsi poznamo, ki jih vsi živimo in ki jih zaradi tega ne bom našteval. Seveda se je pri tem zavedati, da je bila ustanovitev sama zgolj politično dejanje, političen sklep, ki ga je morala potrditi resničnost. In spet je treba v čast Komunistični partiji, ki ga je zasnovala, ugotoviti, kako pravilno politično je bila ustanovitev koncipirana, v takem trenutku ustanovitev take organizacije in prav tako je treba v čast slovenskemu ljudstvu poudariti, kako enodušno je v takih časih sprejelo in v resničnosti potrdilo tako časten, a tako nevern koncept.

»Nasploh lahko trdimo,« je nadaljeval tovariš Josip Vidmar, »da se je v vseh usodnih trenutkih naše zgodovine v množicah tega naroda, ki živi na skrajno severozapadnem robu Jugoslovanstva, spontano prebudila zavest skupne usode z bratskimi jugoslovanskimi narodi, ki je prestopala vse umetne pregrade med njimi. Ta zgodovinski pojav, ki je tako prirodni, ki se javlja v vsej naši zgodovini in ki se je z vsjo zavednostjo ponovil v zgodbah Osvobodilne fronte, nam je dokaz in naj nam bo navdilo.

Dokaz za organsko povezanost jugoslovanskih narodov, ki jo nekateri skušajo prikazati kot umetno tvorbo in navdilo za to, da se zdaj in za naprej zavedamo važnosti te skupnosti, ki je naša usoda, naša narava, z zgodovino potrjeni zakon naše biti. Ostane naj tudi naša neomajna volja za bodočnost. Varujmo in branimo to skupnost zoper vsakogar, ki bi jo hotel podirati ali samo motiti, predvsem pa zoper tiste, ki bi ji hoteli vzeti njeno neodvisnost in suverenost.

Pozdrav tretjega kongresa predsedniku Ljudske fronte Jugoslavije maršalu Titu

Tretji kongres Osvobodilne fronte Slovenije vključuje proslavo desetletnice ustanovitve te naše vsenarodne organizacije. Za nami je deset let naše slavne zgodovine, s katero je nerazdružno zvezano vaše ime. Za nami je z zmago omenjena osvobodilna borba, ki so jo nekateri hoteli omalovaževati; za nami je deset let naše revolucije, ki jo isti naši nasprotniki klevetajo in sramote. Toda nam sta naša zgodovina, delo naših rok in našega trpljenja, in naša sedanjost močnejši dokaz od njihovih laži. Zavedamo se, da smo na pravi in ravni poti. Pri tem se zavedamo ogromne vloge, ki jo je pod vodstvom Komunistične partije v našem življenju odigrala Osvobodilna fronta. Zavedamo se, kako dragoceno sredstvo demokratične, revolucionarne volje je Osvobodilna fronta ali Ljudska fronta Jugoslavije. Zagotavljam vas, tovariši maršal, vas, čigar ime nam je bilo in je bojno geslo v osvobodilni borbi in v našem revolucionarnem delu, da bomo znali varovati to dragoceno sredstvo ljudske energije, da bomo na tem kongresu posvetili vse svoje moči in sposobnosti razvoju in prosperu Osvobodilne fronte in da bomo kasneje zaključke tega kongresa z vso skrbjo prenašali v resničnost, — vse za bratstvo in edinstvo naših narodov, čim večjo uspešnost naše revolucionarne poti za dvig in utrditve naše Federativne ljudske republike Jugoslavije.

Delegati III. kongresa se pridružujemo vsesplošnim čestitkam in vam s svoje prve seje pošiljamo tople čestitke k uspešno prestani operaciji in vam želimo naglega okrevanja in trdnega zdravja.

Naj živi Osvobodilna fronta, naj živi Ljudska fronta Jugoslavije, naj živi njen predsednik maršal Tito!

Slavnostni govor ob deseti obletnici OF je imel TOVARIŠ BORIS KIDRIČ

Delegati so z večminutnim ploskanjem pozdravili tovariša Borisa Kidriča, ki je stopil na govorniški oder in imel naslednji slavnostni govor:

Tovariši in tovarišice!

Izvršni odbor mi je naložil dolžnost, da imam slavnostni govor ob desetletnici Osvobodilne fronte. Dolžnost je hkrati lahka in težka: lahka, ker pač nudi taka desetletnica govorniku pravočasno izobilje izredne snovi; težka — ker je v takem bogastvu veličastnih zgodovinskih dogodkov in dejstev, ki se jih danes spominjamo, govorniku težko izbrati, a še mnogo teže — izbrano obravnavati z ustreznimi besedami. Govornikove besede, vsaj moje, lahko le medlo odražajo stvarne zgodovinske dimenzije naše polpreteklosti. Zato menim, da je njihova osnovna in pravzaprav edina naloga naslednja: pobuditi poslušalca, da se v teh spominjskih dnevih s silo lastnega čustva in spoznanja zaživi v veličastje osvobodilne borbe našega ljudstva in pokloni pred njim.

Desetletnico Osvobodilne fronte slavimo v času, ko se naša ljudska revolucija v notranjem pogledu nadaljuje v okoliščinah graditve in urejanja. V bodočnosti usmerjeno urejanje in graditev pa danes med drugim pomenita tudi spopadanje z vprašanji vsakdanjega življenja, ki so še vedno trda. Odtod dnevene skrbi in težave, ki včasih zastrjo pogled v prihodnost, pa tudi v bližnjo preteklost z njenimi izrednimi sadovi in pridobitvami. A prav na teh pridobitvah gradimo svojo veliko bodočnost. Dovolite mi torej, tovariši in tovarišice, da se na današnji proslavi spomnim najpomembnejših med njimi.

Ko so pred desetimi leti fašistični osvajači hkrati z vso Jugoslavijo podjarmili in razkosali slovensko zemljo in slovenski narod, je nacionalna katastrofa s poudarkom zaključila našo tisočletno suženjsko zgodovino. Stoletja in stoletja nesvobodne, podvržene tujemu gospodarskemu, družbenemu in kulturnemu nasilju, zatiranju in potujevanju, so nas to pot fašistični zavojevalci zapisali smrti. Razdelili so si našo zemljo in naše nacionalno bogastvo, gnali nas z rodne grude, sklenili naše popolno kulturno in fizično uničenje in ga začeli takoj sistematično izvajati, nemški fašisti odkrito in z vso naglico, italijanski — taktično potuhnjeno in počasneje. Tedaj je reakcionarna slovenska buržoazija poudarila svojo zvestobo izdajalski tradiciji domačih eksploatatorjev. Slovenski veljaki, posvetni kakor cerkveni in njihovi politični privrasci niso bili le nesposobni, da obvarujejo narod pred nacionalnim polumom. S svojo notranjo in zunanjo politiko, ustrezno njenim razrednim koristim, je reakcionarna slovenska buržoazija v družbi z reakcionarno buržoazijo drugih narodov Jugoslavije polom objektivno, pa tudi subjektivno leta in leta pripravljala, dokler se niso njeni veljaki na podrtjih strte domovine poklonili okupatorju s tradicionalno hlapčevsko gesto in kas-

neje — ko je usodo domovine vzelo v svoje oborožene roke slovensko delovno ljudstvo — naperili proti njemu in proti domovini puško, netili in organizirali državljansko vojno.

Slovenske ljudske množice, ki so se zbirale v Osvobodilni fronti, so skupno z ljudskimi množicami vse Jugoslavije sledile pozivu Komunistične partije, pozivu tovariša Tita. S silo giganta je slovensko ljudstvo na ta poziv preokrenilo tradicionalni tok slovenske zgodovine. Nekaj mesecev po ustanovitvi Osvobodilne fronte so že zagrmeli na naših tleh prve partizanske puške. Zatiela je in iz dneva v dan vse močnejše plamtela ljudska vstaja. Oborožena vstaja slovenskega ljudstva je neusmiljeno pokopala podlo tradicijo tiste nacionalne politike, ki so jo dotlej kot edino zveličavno uganjali slovenski vladajoči razredi. Nič več prosjačenja za drobtinice, lom z nacionalnim zatiranjem in slehernim imperialističnim sistemom na naših tleh, osvoboditev in združitve vseh Slovencev na temelju samoodločbe in lastne državnosti v svobodni in ljudskodemokratični Jugoslaviji bratskih narodov! Tak je bil program Osvobodilne fronte in za uresničanje tega programa je pod vodstvom Komunistične partije in tovariša Tita plamtela slovenska ljudska vstaja rano od rami z vstajo drugih jugoslovanskih narodov.

Popoln prelom s tradicionalno nacionalno politiko bivših vladajočih razredov, ki ga je pod vodstvom Komunistične partije izvedlo slovensko ljudstvo, zbrano v Osvobodilni fronti, ni razočaral slovenskega naroda. Osvobodilna borba slovenskega ljudstva se je končala s popolno zmago, s popolno rešitvijo slovenskega nacionalnega vprašanja v novi Jugoslaviji. V bratski, ljudski demokratični in popolnoma enakopravni skupnosti jugoslovanskih narodov je slovenski narod dobil lastno državnost, prvič po tisočletju. Kakor koli nas boli dejstvo, da so še deset tisoč Slovencev, ki na njih in na njihovo usodo ne bomo nikoli pozabili, ostali izven meja naše Jugoslavije, smemo vendarle s ponosom ugotoviti, da je program Osvobodilne fronte, osvoboditev in združitve Slovencev, bistveno uresničen, po skoraj tisočletni sužnosti in razdeljenosti na tuje gospodarje.

Slovensko nacionalno vprašanje pa v okviru Federativne ljudske republike Jugoslavije ni rešeno zgolj v ožjem, čisto nacionalnem pomenu besede, ono je do kraja rešeno prav zaradi tega, ker je rešeno tudi z družbene plati, ker ga je reševala in rešila naša jugoslovanska socialistična revolucija, ki se je po loški družbenega dogajanja pričela razvijati hkrati z oboroženo vstajo proti fašističnemu okupatorju. Danes ni nobenega tujeje gospodarja in lastnika več na slovenski zemlji. Nič več ni tujih grofov in baronov, ne agrarnih in ne industrijskih. Nič več ni domačih kapitalistov, ki bi peneč se od nacionalističnih fraz izkoriščali lastno delovno ljudstvo, hkrati pa

(Nadaljevanje na 2. strani.)

TRETJI KONGRES OSVOBODILNE FRONTE SLOVENIJE

Slavnostni govor ob desetletnici OF

Nadaljevanje s 1. strani

za judežve groše prodajali domovino. Delavci in kmeti, delovno ljudstvo je v socialistični Jugoslaviji na svoji zemlji svoj gospod, popoln in neposreden gospodar lastnih proizvodnih sredstev. — Res je, še imamo velike težave v naši graditvi, tako materialni kakor duhovno-kulturni, toda te težave niso več, kot so bile nekoč, principialno nepremostljive težave, zakoreninjene v samem sistemu nacionalnega in socialnega zatiranja, temveč so to prehodne težave relativno zaostale države, ki šele dviga svoje proizvodne sile, težave torej, katerih rešitev je odvisna od nas samih, od naše marljivosti in sposobnosti, kajti pridobitve naše narodnoosvobodilne borbe so nam dale vse potrebne temelje za razcvet naše domovine in njenih delovnih ljudi.

Dovolite mi, tovariši, da ta del svojega govora zaključim z naslednjo ugotovitvijo: Delo slovenske narodne osvobodilne in združiteljske, ki ga je pod vodstvom Komunistične partije in tovariša Tita, v bratski oboroženi družbi z drugimi narodi Jugoslavije opravilo na slovenskih tleh osvobodilno gibanje, je brez primere v slovenski nacionalni zgodovini. Po čemer so mogli nekoč, v naši zgodovini, le z daljno slutnjo hrepneti najboljši, najjasnovidejši in v mislih najpogumnejši Slovenci, je v osvobodilni borbi postalo pojmu in v zmagovito dejanje, postalo je živa resnica.

Ljudstvo, ki se je bilo v naših trenutkih svoje zgodovine odločilo, da raje stoji umre kakor kleče živi in je prav s to herojsko odločitvijo utrljalo pot svoji osvoboditvi, ne bo svobode nikoli več izpustilo iz rok. Prav zaradi tega, tovariši in tovarišice, pa bi slovensko ljudstvo v oboroženem bratstvu vseh jugoslovanskih narodov priporočilo svobodo in neodvisnost krvavo in nepopustljivo branilo proti slehernemu možnemu napadu na socialistično Jugoslavijo. (Vihar, večminutno vzklikanje in pritrdjevanje.) Kakor so jugoslov. narodi osvobodili ped za pedjo svoje zaslužene zemlje že takrat, ko je njihovo partizansko gibanje šele prerasčalo v regularno vojsko, tako bi danes naša slavna Jugoslovanska armada, podprta od jugoslovanskega ljudstva, branila sleherni ped naše zemlje pred agresorjem. (Dolgotrajno navdušeno ploskanje.) Agresor pa bi bil, kdor koli bi nas napadel, pa naj bi svojo agresijo priznaval odkrito, kakor so jo priznavali nemški in italijanski fašisti, ali pa jo poskušal odevati z lažesocialističnimi frazami.

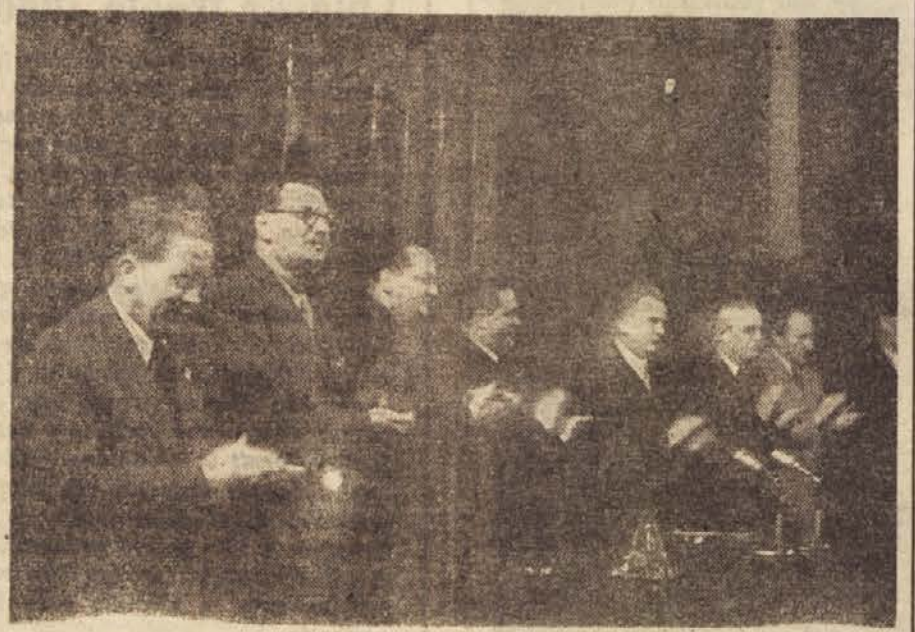
Danes, ko smo kljub svojim miroljubnim težnjam in naporom znova prisiljeni, da mislimo na obrambo svoje neodvisnosti, se človek nehoti spominja, kako so nas med osvobodilno borbo zaradi naše dosledne nacionalne politike obkrožali razni odkriti in prikriti petokolonci, sredi in drugi lakalji vseh mogočih tujih agencij, da smo moskovski agenti. Klevetali so nas, kakor nas danes obkrojuje moskovski imperialisti, da smo zapadni agenti. Naša dejanja in njihovi rezultati pa so govorili prav tako takrat, kakor govorijo sedaj, da je le eden, ki jugoslovanski komunistom in vsem resničnim partijskim in izvenpartijskim patriotom, te zemlje zapoveduje, le eden, ki ga priznavamo za gospodarja večeraj, danes in jutri: naše ljudstvo je to in njegovi smo agenti, če že komu ugaja ta izraz. (Delegati so več minut s ploskanjem in vzklikanjem pritrdjevali.)

Tovariši, v teh dneh, ob desetletnici Osvobodilne fronte, se slovensko ljudstvo s ponosom in ljubeznijo spominja prehojene poti, s ponosom in ljubeznijo zre velike zadnje ljudske revolucije v svoji ožji domovini, s ponosom in ljubeznijo jih ugotavlja v vsej Jugoslaviji, skupni domovini in zaščitnici svobode in neodvisnosti jugoslovanskih narodov. Nova, Titova Jugoslavija je socialistična ljudska tvorba, ki ni samo sreča in ne samo najprirodnejša ekonomska in geopolitična skupnost za majhne, od nekada s premožnih strani ogrožene jugoslovanske narode, temveč je hkrati živ in nazoren dokaz, neizmerno važen za vsako pristno demokratično in socialistično koncepcijo, kako je mogoče urejati in urediti enakopravno sožitje narodov, a v svetovni politiki male narode usposablja, da se uspešno bore za enakopravnost z velikimi, za dejansko priznavanje svojih suverenih pravic.

Nikakor ni slučaj, da so hegemonistični voditelji VKP (b) revolucionarno zastavo marksizma-leninizma morda najprej potepali, a svojo prakso postavili v kar najbolj kričeče nasprotje s teorijo — prav ob nacionalnem vprašanju. V mnogonacionalni državni skupnosti je stopnja

rešitve nacionalnega vprašanja merilo resnične demokracije, v državi, ki bi svetu rada oznanjala, da je socialistična, pa še zlasti merilo dejanskega socializma. Ne bom se spuščal v nacionalne odnose v SZ, o katerih bi se dalo mnogo govoriti, ki pa so notranja zadeva samega sovjetskega ljudstva. Imamo pa pravico in dolžnost, da se vprašamo, v kakšnem skladu z marksizmom-leninizmom je hegemonistična politika proti drugim narodom, ogrožanje nacionalne neodvisnosti drugih narodov, in kakšnem skladu so eksploatatorske težnje po nacionalnem bogastvu drugih narodov in to celo takih, ki sami s skrajnimi napori grade socializem, v kakšnem skladu z marksizmom-leninizmom je hegemonistična, v stvari že rasistična teorija o vodilnem narodu, ki naj kroji usodo drugim narodom in ki naj ima celo pravico, da drugim narodom svojo takozvano blagovest vsili z orožjem, če je nočejo sami sprejeti. Za nas je jasno, da ni nobene skladnosti, temveč da je kričeče nasprotje

disi ostanek kapitalistične reakcije odnosno mentalno usedlino omejenega filistra, bodisi novopečenega provincialnega ali lokalnega birokrata, ki je prevzel »idejno« nasledstvo buržoazije in malo-meščanstva. Kjer se pojavlja birokratski centralizem, prav tako lahko ugleda birokrata, ki ne razume našega procesa socialistične demokracije, rasti svobodne asociacije neposrednih proizvajalcev, ustreznih reform in planiranju in gospodarskem vodstvu, temveč ves preplazen misli, da sta v nevarnosti država in socializem, če izpadejo posamezne pristojnosti iz njegovega osebno birokratskega administriranja. V takih družbenih odnosih, kakršni se že danes bujno razvijajo in utrjujejo pri nas, postaja vse bolj prirodno in jasno, kaj je v korist ljudstva in socializma treba reševati na temelju demokratičnega centralizma, kaj pa prepuščati široki iniciativi. Vse bolj izgineva nasprotja med socialističnim centralizmom, ki je ljudsko demokratičen, in med iniciativo in decentralizacijo operati-

Predsedstvo III. kongresa Osvobodilne fronte

med marksizmom-leninizmom z ene strani in hegemonistično politiko voditeljev VKP (b) in SZ z druge strani. Jasno nam je, da to dvoje nima prav ničesar skupnega, temveč da drugo drugemu nasprotuje, jasno nam je, da so hegemonistični voditelji VKP (b) brutalno zavrgli marksistično-leninistične principe glede nacionalnega vprašanja. Vse to je tako jasno, da pravzaprav ni potrebno izgubljati besed. Zanimivejši pa so vzroki, zakaj je prišlo do tako kričečega nasprotja med postavljami marksizma-leninizma o nacionalnem vprašanju in med hegemonistično politiko sovjetskih voditeljev.

Do tega nasprotja je moglo priti predvsem zaradi tega, ker sovjetske zunanje politike ne vodi sovjetsko ljudstvo, temveč jo vodi vladajoča birokratska kasta, ki je dovedla nadaljnji razvoj Oktobrske revolucije v slepo ulico in opeharila oktobra 1917 zmagoviti ruski proletarijat za oblast in za proizvodna sredstva. Hegemonistična politika voditeljev VKP (b) ima svoje družbene korenine v sovjetski birokraciji. Sovjetska birokracija, ki je v splošnem sociološkem pogledu razredni ostanek kapitalistične preteklosti, je družbeni nosilec sodobnega ruskega hegemonizma. S tem pa je posredno tudi dan odgovor na vprašanje, odkod poslednja rešitev nacionalnega problema v novi Jugoslaviji, odkod resnično bratstvo, odkod vse večja trdnost naše državne skupnosti, odkod tak pogum Titove Jugoslavije, da prehajajo recimo vse zvezne kompetence v gospodarstvu na republike in velik del republiških na samoupravne enote itd. Odgovor je preprost in jase. Družbene in politične osnove Titove Jugoslavije, družbene in politične osnove Komunistične partije Jugoslavije niso v birokraciji, temveč so v delavskem razredu, delovnem ljudstvu Jugoslavije, v resnični graditvi socializma, v rasti in utrjevanju socialistične demokracije. Čeprav so pojavi birokratizma v državi, ki se bori s podedovano zaostalostjo, zgodovinsko nezbežni dokler obstaja sama zaostalost, sme nova Jugoslavija s ponosom ugotoviti, da so njihov razvoj ne le zavrl, temveč da tudi vse budneje poganjajo in se utrjujejo pristni socialistični družbeni odnosi. V takih odnosih pa je vse manj kotičkov, kjer bi se mogle skrivati težnje, nasprotne enakopravnemu bratstvu in enotnosti jugoslovanskih narodov. Kjer se še danes pojavlja nacionalni šovinizem, kmalu zagleda bo-

ve, ki sta socialistični. Stari buržoazni državopravni in upravni pojmi postajajo pri nas vse manj uporabni. Nadomeščajo jih novi pojmi, ki jim je temelj socialistična demokracija in njen razvoj.

Dovolite mi tovariši, da ponosni na našo novo Jugoslavijo, ki je prav takšna, kakršno smo si želeli v težkih dneh 1941, spomin na ustanovitev Osvobodilne fronte povežemo še z enim spominom, s spominom na polaganje državopravnih temeljev nove Jugoslavije 1943. leta v Jascu, kjer je pod Titovim vodstvom hkrati z delegacijami drugih jugoslovanskih narodov, na temelju popolne samoodločbe naših narodov, sodelovala tudi delegacija slovenskega ljudstva in naroda, delegacija Osvobodilne fronte.

Ena sama je pot, odkar se je pod vodstvom svoje Partije ljudstvo naših narodov uprlo okupatorju: pot borbe za nacionalno in ljudsko svobodo je to, pot ustanovitve nove Jugoslavije je to, pot graditve socializma v novi Jugoslaviji je to, pot graditve blagostanja delovnega ljudstva, pa tudi neizprosne obrambe vseh pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja. Naši narodi so šli pot, ki jo je pri nas predvideval že Ivan Cankar, ko je zapisal: »Na tvojih plečih, na plečih delavca proletarca sloni usoda slovenskega naroda, naroda proletarca.«

Živeli slovenski in vsi jugoslovanski delavci, kmetje in delovni intelektualci! Živelo delovno ljudstvo Jugoslavije, nepremagljivi nosilec moči in ugleda naše domovine!

Živela Osvobodilna fronta, živela naša Partija na čelu s tovarišem Titom!

Ob desetletnici ustanovitve Osvobodilne fronte

Nadaljevanje s 1. strani

kulture in socialistične vzgoje ter hitrejši razvoj kulturne revolucije, ki bo rasla tem hitreje, čim bolj bomo osvobodili delovnega človeka od pretežno telesnega dela, skrbili za neposredne življenjske potrebe človeka.

Ob 10-letnici ustanovitve OF lahko s ponosom ugotovimo uspehe in zmage preteklega razdobja. Ti uspehi, ki so danes znani tudi po širšem svetu in ki dvigajo ugled naše države in našega ljudstva med drugimi narodi, so predvsem trije:

— z lastno borbo smo se otresli okupatorja, dvignili smo ugled naše Armade v svetu;

— z lastnimi močmi smo odbili propagandni in gospodarski napad vseh informbirojevskih držav s Sovjetsko zvezo na čelu, ohranili in utrdili našo enotnost in neodvisnost, porasel je ugled naše države in gospodarske organizacije ter političnega vodstva;

— o nesuodnih okoliščinah mednarodne napetosti in notranjih gospodarskih težav smo dali največji prispevek nadaljnjemu razvoju socializma, najjasnejši dokaz naše dosledne in globoke socialistične demokratičnosti, hkrati pa dokaz revolucionarne moči naše države in zrelosti našega ljudstva; upravljanje tovarni po delavskih svetih in vrsto drugih daljnosežnih demokratičnih ukrepov v podstvu državne upr-

Pozdrav tov. Moše Pijada v imenu Ljudske fronte Jugoslavije

Tov. Josip Vidmar je pozdravil podpredsednika Prezidija Ljudske skupščine FLRJ in člana Centralnega komiteja KPJ Mošo Pijada, katerega so delegati pozdravili z dolgotrajnim vzklikanjem in ploskanjem. Tovariš Moša Pijada je pozdravil kongres v imenu Izvršnega odbora Ljudske fronte, v imenu maršala Tita, čestital slovenskemu narodu k velikemu prazniku in dejal:

Tovariši in tovarišice! Dovolite mi, da preko vas, delegatov Osvobodilne fronte slovenskega naroda, zbranih na kongresu ob 10. obletnici ustanovitve anti-fašistične fronte pozdravim v imenu zveznega odbora Ljudske fronte Jugoslavije vas in vse člane in članice Osvobodilne fronte in ves slovenski narod. Čestitam vam k temu vašemu velikemu prazniku. Meni je v posebno zadovoljstvo, da vam lahko izročim še en pozdrav. Tovariši, katerega imamo vsi radi in ga cenimo, katerega ljubijo vsi narodi Jugoslavije, a ki zaradi boleznih ne more osebno pozdraviti kongresa, tovariš Tito (dolgotrajno in navdušeno ploskanje), me je pooblastil, naj pozdravim kongres tudi v njegovem imenu.

Tovariš Moša-Pijada je nato orisal pomen ustanovitve OF in nadaljeval:

»Delo, začeto pred desetimi leti v Sloveniji, kakor tudi v vsej Jugoslaviji, je bilo in bo ostalo edinstven primer, kako se lahko v najtežjem času, ko kaže, da je vse izgubljeno, najde rešitev za narod, ki so ga sovražniki obsodili na smrt in propast. Ustanovitev Osvobodilne fronte je edinstven primer ne samo v Evropi, ki je bila pod fašistično okupacijo, marveč tudi v sami Jugoslaviji, kjer so to enotnost v drugih krajih dosegli v drugačnih oblikah. To je bilo zgodovinsko delo, ki je dostojno, da ga danes proslavimo ne samo Slovenci, marveč tudi vsi drugi narodi Jugoslavije, ker je eden osnovnih kamnov, vzidanih v temelje današnje, socialistične Jugoslavije. Ne glede na različnost oblik, s katerimi je bila ustvarjena borbeno enotnost slovenskega naroda in drugih jugoslovanskih narodov, je bila vsebina te enotnosti ena in ista, ker je bila ena in ista tudi močna sila, ki je to enotnost razglašala in ustvarila — to je bila Komunistična partija Jugoslavije. Vendarle je treba pokazati na edinstven primer, ki so ga dali tvorci Osvobodilne fronte s svojim delom, uresničenim samo 20 dni po vdoru fašističnih topov na jugoslovansko ozemlje. 2a. julija 1941 se začne v Sloveniji in povsod v Jugoslaviji razvijati oboroženi ljudski upor.«

Tov. Moša Pijada je nato govoril o obliki borbe in nadaljeval: »Danes lahko rečemo, da narod, ki je enkrat napravil to, kar so naredili Slovenci, kar so naredili Srbi, Hrvatje, Makedonci, Črnogorci v pretekli vojni, da tak narod ne more biti nikoli več komurkoli suženj. V sedanjih dobi, sredi dvajsetega stoletja, ko socializem napreduje po vsem svetu, kljub izadajstvu voditeljev tiste države, v kateri smo gledali prvo deželo socializma, danes so lahko še ljudje z imperialističnimi težnjami, z esvajalnimi mislimi, ljudje, ki jih vodijo težnje po hegemoniji nad vsem svetom, lahko ti ljudje povzročijo tudi nove svetovne nesreče in celo krvoprelitje, toda zmagati ne more biti nikoli na njihovi strani, lahko doživijo samo krvavo razočaranje.«

Jugoslovanski narodi so srečni, da so zmagali svoje narodnoosvobodilne borbe in svoje demokratične ljudske revolucije dobojevali s svojo bratsko skupno borbo. Zavedajo se, da so vse, kar imajo danes kot socialistično pridobitev, pridobili v svoji bratski skupnosti. Nikoli ni bila enotnost jugoslovanskih narodov ta-

ko trdna, kakor je danes, ko so na videz ločeni v federativni ureditvi države. Prav ta federativna ureditev države, ki temelji na enakosti in enakopravnosti vseh naših narodov, je tista močna osnova, ki jih je združila tako, da jih nikoli ni na more ločiti. (Dolgotrajno in navdušeno ploskanje.)

Tako združeni narodi Jugoslavije lahko gledajo v bodočnost s polnim zaupanjem, ne oziraje se na kakršnekoli temne oblake, ki se zbirajo okoli naših meja. Lahko gledajo v svojo bodočnost s polnim zaupanjem, s polno vero, da bodo v borbi za uresničitev socializma dosegli prvo in najlepšo zmago v zgodovini človeštva. (Dogotrajno in navdušeno ploskanje.)

Če so med vojno jugoslovanski narodi dajali vsem drugim narodom veličasten primer herojske borbe, kažejo danes svetu, kako se v premagovanju največjih težav lahko gradi nova družba — socialistična družba, resnično socialistična. Mi danes vidimo, da si prav zaradi tega dela pri socialistični graditvi Jugoslavije pridobivamo še nov ugled v vsem svetu. Ko gledam tako s polnim zaupanjem v nadaljnji razvoj naše socialistične demokracije, še enkrat pozdravim vaš kongres.

Pozdravi gostov iz bratskih republik

V imenu Ljudske fronte Srbije je pozdravil kongres član Izvršnega odbora in minister vlade LR Srbije Krsto Filipović, v imenu Ljudske fronte Hrvatske član Politburoja Komunistične partije Hrvatske Miko Špiljak, v imenu Ljudske fronte Makedonije podpredsednik Glavnega odbora in minister vlade LR Makedonije Krsto Crvenkovski ter v imenu Ljudske fronte Bosne in Hercegovine sekretar Prezidija Ljudske skupščine LR Bosne in Hercegovine Zaim Šarac.

Toplo pozdravljen je nato spregovoril v imenu Jugoslovanske armade polkovnik Nikola Gošević, za njim pa je pozdravil kongres predsednik Osvobodilne fronte Trsta Branko Babič. V svojem govoru je tovariš Babič poudaril, da so tržaški Slovenci bolj kot kdaj koli povezani z brati v svoji matični domovini. Vsa uspeha Slovenije in FLRJ je tudi njihov uspeh in iz njih črpajo vzpodbudo za svoje delo. »Ni sile, ki bi lahko ponovno zaslužila narod, ki se je tako junsko boril za svojo svobodo,« je poudaril tovariš Babič in prikazal povezanost tržaških Slovencev ter se zahvalil za pomoč, ki jo dajejo jugoslovanski narodi tržaškim Slovincem pri akciji za izgradnjo kulturnega doma v Trstu.

V imenu demokratične fronte Slovenec v Italiji je kongres pozdravil dr. Ante Dermota, ki je prikazal borbo Slovencev pod Italijo, njihov prispevek v osvobodilni borbi, ter boji, ki ga morajo nadaljevati danes za svoje pravice. »Polet pozdrava vam izročam tudi novo skrb za nas, da ostanemo živa veja našega narodnega telesa,« je zaključil svoje prične besede, ki so jih delegati izredno toplo pozdravili.

V imenu koroških Slovencev je kongres pozdravil France Petek, ki je med drugim dejal: »Matični narod je dosegel svoj cilj. Slovenski Koroški pa so pravico do narodne samoodločbe zopet odrekli, kar pa ni omajalo zaupanja v pravičnost borbe.« V imenu koroških Slovencev je objubil, da ostanemo zvesti pridobitvam narodnoosvobodilne borbe, povezani z matičnim narodom, ki se bori za pravico in za resničen socializem v svetu in tako tudi za pravice koroških Slovencev.

Predsednik Josip Vidmar je nato predlagal kongresu, da bi poslal maršalu Titu pozdravno pismo. Delegati so ta predlog z navdušenjem pozdravili in z večminutnim ploskanjem podkrepili želje kongresa, da bi naš dragi voditelj čimprej okreval.

S tem je bila današnja seja III. kongresa končana in bo kongres nadaljeval z delom jutri ob 8. uri zjutraj.

države zares revolucionarni, pri čemer pa se zavedamo, da so šele začetek dolgotrajnih naporov — za odmiranje države in krepitev socialistične demokracije.

Največji rezultat naše desetletne borbe pa je: v trdih in krovnih bojih ljudske revolucije in v najtežjih pogojih graditve socializma ustvarjena prekaljena generacija, ki bo znala čupati pridobitve ljudstva proti osakumarju in kateri so najbližje prednote in življenjski smisel: ustvarjalno telesno in duševno delo, borba za resnico, nenehen boj za narodno in socialno svobodo ter neodvisnost, za kulturne odnose med ljudmi in med narodi, za enakopravnost velikih in malih narodov, proti izkoriščanju, šovinizmu in nasilju, za mir med narodi, za bratstvo in medsebojno pomoč med narodi, za socializem.

Mislim, da je zato pravo, da si ob 10-letnici zastavimo kot eno svojih najvažnejših nalog: usmerjati delo in življenje mlajših generacij v revolucionarnem, globoko človečanskem in socialističnem duhu naše ljudske revolucije in njenih najboljših ozorov, po duhu brezmernje predanosti svoji domovini in ljudstvu, resnici, vztrajati pri mladinski teki orline, kot so: hrabrost, nesebičnost, skromnost, požrtvovalnost in delavnost za skupnost.

Vzgoja takih, titovskih generacij je edina in največja garancija naših bodočih zmag, naše neodvisnosti in razvoja resničnega socializma pri nas.

Brzjovavki književnika Louisa Adamiča in Franca Mlakarja Osvobodilni fronti

New York, 26. aprila (Tanjug) Znani književnik in ameriški javni delavec jugoslovanskega porekla Louis Adamič je poslal pozdravno brzjovavko narodu Slovenije in vsem narodom Jugoslavije spričo praznave 10. obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte Slovenije.

Književnik Adamič pravi v svoji brzjovavki med drugim:

»Sedemindvajseti april, deseta obletnica ustanovitve Osvobodilne fronte, se blesti kot veličasten državniški dogodek v mračnem obdobju zgodovine. Prepričan sem, da se bo ta blesek spremenil v plamen, ki bo obsijavala sedanjo svetovno stvarnost. Pozdrav vsej državi in vsem mojim prijateljem!«

Franz Mlakar, ameriški pisatelj jugoslovanskega rodu, pa je brzjovavil:

»Rojen sem v Ameriki, daleč od Slovenije, od newyorškega očeta in matere, pa vendar lahko iskreno rečem, da sem vitalni del Slovenije, kot da bi bila njena tla meni znana od rojstva. To je bil dar mojih roditeljev. Dal so mi drugo domovino. Govorili so mi o njeni lepoti, njenih tiranah in njenih herojih. Veroval sem v njeno lepoto, sovražil sem tirane in ljubil heroje. Danes so tirani strmo-glavljeni in imamo nove heroje. To so preprosti ljudje. Sedaj mi niso več potrebni roditelji, da bi mi povedali, kdo so oni. Svetovna javnost je o tem mnogo govorila v zadnjih desetih letih, vihar pa še ni prenehal. Vem, da ako bodo Jugoslaviji kdaj koli potrebni novi heroji, se bodo ti vedno našli. Njihovi očeti so jim pokazali pot. Veličastna je stvar, biti ponosen na svojo drugo domovino.«

LJUBLJANA - srce osvobodilnega gibanja

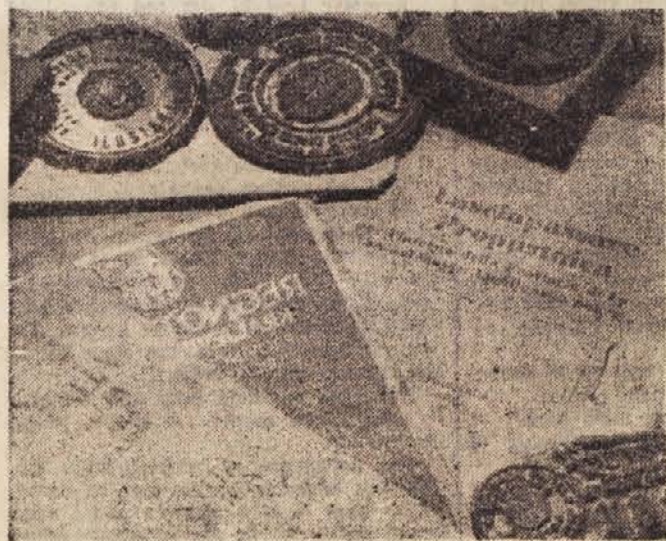
Ko so italijanske čete preplašeno vkorakale v Ljubljano, kar so njihovi generali bahavo razbojnali za zmagovite boje za prestolnico Slovenije, domača kapitulantska gospoda pa je ponižno poljubila liktorski snop in mu obljubila zvestobo, se barantačem zavojevalne rimske kulture pač ni sanjalo, da so svoja fašistične insignije zasidrali v vulkanska tla.

Štirinajst dni po prihodu fašističnih osvajačev je bil na pobudo Komunistične partije Slovenije na Večni poti št. 3 ustanovljen sestanek Osvobodilne fronte. Ustanovne skupine OF so se združile v boju za evobodo slovenskega naroda pod vodstvom delavskega razreda. Komunistična partija je v posebnem letaku pozvala ves narod na skupno borbo proti izkoriščanju in za osvoboditev.

Junija 1941 je imel CK KPS v Ljubljani partijsko konferenco, ki so se je udeležili delegati iz vseh krajev Slovenije. Na konferenci je tovariš Kardelj analiziral mednarodni politični položaj. Na temelju te analize je konferenca določila naslednje naloge: zbiranje in pripravljanje orožja, organiziranje borbenih skupin in ustanavljanje potrebnih postojank na podeželju za bližnjo partizansko borbo.

DESET TISOČI UPORNIH MISLI — STO TISOČI UPORNIH DEJANJ

Zaničevanje, ravnodušnost in hladnost, katero je Ljubljana sprejela fašistične zavojevalce, je bil prvi zunanji dokaz,

Legalne tehnike so razen propagandnega gradiva izdelovale tudi razne dokumente, propustnice, legitimacije

da se Ljubljana ne bo brez odpora vdala barbarekim osvajačem. Bitka, ki je ob vkorakanju italijanskih čet ni bilo, se je začela...

»K dejanjem!« je pozval Slovenski poročevalec 11. julija 1941. »Slovenski narod ne sme dovoliti, da bi slovenska zemlja služila kot mirno in idilično zaledje fašističnim okupatorjem. Okupatorju je treba rušiti organizacijo zaledja povsod, na vsakem koraku.«

V Zalogu, na Brdu, v Kosezah, Dravljah, Črni vasi, Šiški in drugje so v bunkerjih rasle zaloge orožja, pripravljene za čas, ko bo ljudstvo z dejanji izrazilo uporno misel.

Ze poletja 1941. leta je Ljubljana formirala dve partizanski četi: molniško in rašiško. Tudi prve čete na Dolenjskem in Notranjskem so imele v svojih vrstah mnogo ljubljanskih delavcev, naprednih študentov in izobražencev.

Sredi največje budnosti okupatorjevega vojaškega in policijskega aparata je v Ljubljani nad leto dni deloval CK KPS ter Izvršni odbor OF. V tem času se je vrhovni plenum OF konstituiral v oblatvenih organ — slovenski narodnoosvobodilni odbor.

Prve mesece odpora Ljubljana lahko označimo kot dobo veličastne organizacijske rasti. V tej dobi so bile že različne pomembne akcije, kot n. pr. prva množična akcija 29. oktobra 1941, ko je OF odredila, naj med 7. in 8. uro zvečer prebivalci zapuste vse javne lokale in naj nihče ne ostane na ulici. Podobni akciji sta bili 1. decembra 1941 in 3. januarja 1942.

V prvem letu je imela OF v Ljubljani 200 odborov in 8 rajonov. To je bila veličastna organizacija, ponos Ljubljane, ponos iniciativne KP in zgled vsemu svetu.

Naloga osvobodilnega gibanja v Ljubljani v tem času je bila zbirati pristaje, organizirati odpor z demonstracijami, listovninami in napisnimi akcijami, zbirati orožje, hrano, sanitetne potrebščine, vzgajati množice ter organizirati oborožen odpor v mestu samem.

Oborožena sila osvobodilnega gibanja je bila narodna zaščita. Ze poletja 1941 so bile v Ljubljani po ustanovah in tovarnah bojne skupine, ki so se z odlokom IOOF oktobra 1941 preobnavale v narodno zaščito. Njena naloga je bila predvsem pripravljati odhod v partizane. Konec 1942. leta je bilo v mestu okoli 3000 članov. Razdeljeni so bili na 5 bataljonov, vsak bataljon na 3 čete, četa na 3 vode, ti pa na desetice. — Noštete napisne akcije, zbiranje orožja, sabotaže, razoroževanje okupatorjevih vojakov — vse to je bil uspeh delovanja narodne zaščite.

V mestu, kjer je mrgolelo sovražnih vojakov in kjer je imela vsaka hiša poverjenika, če že ne frontnega odbora, je bila še posebejna pomena varnostno-obveščevalna služba. Ta je postala zaradi svojih junških dejanj strah in trepet okupatorja in domačih izdajalcev. Vsestranska podpora, ki jo je nudila zavedna Ljubljana prebivalstvu narodne zaščite in varnostno-obveščevalni službi, je omogočila, da so bile njihove akcije včasih že legendarno uspešne. Med takimi junškimi dejanji štejeemo reševanje ujetih aktivistov in funkcionarjev OF, izžen poskus,

da bi rešili Toneta Tomšiča, obračun z narodnimi izdajalci itd.

Ljubljana je postala po zaslugi članov narodne zaščite in varnostno-obveščevalne službe za okupatorja oblegana trdnjava. Kljub policijskim ukrepom je osvobodilno gibanje raslo, da je moral komandant mesta v začetku leta 1942 ugotoviti: »Ljubljana je organiziran center oboroženih upornih čet.«

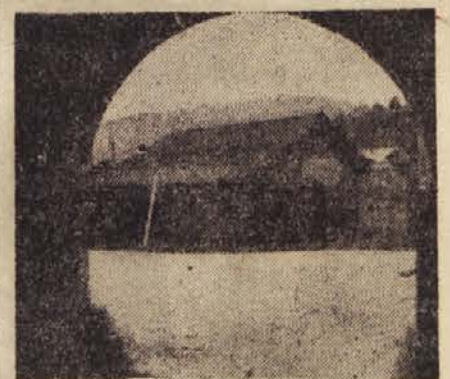
Zavedna Ljubljana je čutila, da je njena dolžnost, vsestransko pomagati. Velike količine raznega gradiva, ki ga je pošiljala Ljubljana na osvobodeno ozemlje, so bile mogočen dokaz povezanosti med partizansko vojsko in njenim zaledjem. Za razvoj oboroženega odpora je bil potreben stalen množični dotok gmotnih sredstev. Slovenski narodnoosvobodilni odbor je že 1. oktobra 1941 izdal odlok o plačevanju narodnega davka in odlok o narodnem posojilu. Narodni davek je moral plačevati vsak zavezen Slovenec in 1 lire do 10% plače mesečno. V letu 1942 so zavedni prebivalci Ljubljane plačali 9.900.000 lir narodnega davka ter dali 12 milijonov lir narodnega posojila. Neštete zbiralne akcije so dale mnogo najrazličnejšega blaga in opreme za partizansko vojsko. Po približni cennitvi je bilo zbrano za kapitulacije Italije približno za 50 milijonov lir blaga.

Posebne spretnosti je zahteval prevoz nabrane blaga iz Ljubljane. To nalogo so prevzeli hrabri ljubljanski železničarji, ki so večkrat odpremili tudi vagonске pošiljke do raznih postaj na Dolenjskem in Notranjskem.

Vzporedno z razvojem partizanske vojske se je razvijala tudi njena sanitetna služba. Ljubljanski medicinski krogi so bili na tem področju zelo požrtvovalni. V ljubljanskih bolnišnicah je bil že l. 1941 ustanovljen matični odbor OF, v katerem je bilo precej zdravnikov in strojnega osebja. Ze leta 1941 so v Ljubljani v sanatoriju Emoni organizirali zdravljenje prvega partizana. Samo na kirurški kliniki se je v prvih letih zdravilo okoli 100 partizanov, prav tako tudi v bolnišnici v Polju. Ze prva leta

je mnogo ljubljanskih zdravnikov in strojnega osebja odšlo v partizane, kjer so organizirali v zelo težavnih razmerah partizansko saniteto.

Razen tega so šle iz Ljubljane velike pošiljke raznih sanitetnih potrebščin. Zdravniki so zbirali zdravila in obvezo, ki so jih dale največ bolnišnice po za-

V tej stavbi je bila ilegalna tiskarna »Jama«

slugi naših zdravnikov. Do kapitulacije Italije je bilo zbranih 4 in pol tone najrazličnejših potrebščin.

RESNICA O OSVODILNEM GIBANJU JE PRODIRALA

Tisk osvobodilnega gibanja je bil eno najmočnejših orožij osvobodilnega gibanja. Ilegalne tehnike in tiskarne, raztresene po vsej Ljubljani, so dale na sto tisoče listkov, letakov, brošur in knjig. Ze od začetka je bil »Slovenski poročevalec« glavni propagator odpora. Težko je pregledati vse hiše, v katerih so po-zrtvovalni aktivisti ure in ure, dneve in dneve, mesece in še več v težavnih razmerah a svojimi izdelki tolkli okupatorja ter širili resnico o osvobodilnem gibanju. Leta 1944 je bilo v Ljubljani 8 ciklostilskih tehnik, in eicer po ena za Bežigradom in v Šiški, 2 pa v Mostah in v eredišču mesta. Razen tega so bile še razne ciklostilne tehnike, katerim okupator nikoli ni mogel priti do živega.

V prvem letu je imela Ljubljana tudi

Tudi v bolnišnici na Studencu so zdravili ranjene partizane

radijsko postajo, ki je začela prvič od-dejati za proslavo Oktobrske revolucije leta 1941. Zaradi pogostih blokad se je morala seliti iz hiše v hišo. — Kako hude skrbi je povzročala okupatorju, nam dokazuje izjava takratnega fašističnega komandanta mesta, ki je v začetku marca 1942 poročal svojim nadrejenim: »Če-dalje trdovratnejša in neprijetnejša je podtalna propaganda, ki jo še krepke radijske oddaje v sami Ljubljani. Posledica tega je, da je revolucionarno gibanje čedalje močnejše in pravzaprav ogromno.«

NIČ NI MOGLO UKLONITI UPORNOSTI LJUBLJANE

Na močno naraščanje sil osvobodilnega gibanja je okupatorska oblast od-go-varjala z ostrimi protiukrepi. Ze poletja 1941 so začeli ljudi odvažati v internacijo, septembra pa so se začeli ukrepi za zaščito javne varnosti. To je bil začetek dobe krvavega terorja.

Leta 1941 so obodili na smrt več stebrov osvobodilnega gibanja, med njimi 19. decembra 1941 Ljuba Šercerja s tovariši in maja 1942 organizacijskega se-kretarja CK Toneta Tomšiča. Do kapi-tulacije Italije je izredno sodišče v Ljubljani obravnavalo 8737 procesov proti 13.186 Slovincem. Rimska justica se je v tem času omadeževala s krvjo stotine naših ljudi ter obsojila nad 3000 obto-žencev na kazni skupaj nad 25.000 let.

V drugi polovici 1943. leta se je po-sebno močno razmahnilo delo med žen-skami, ki so prevzele vsa mesta v od-borih in na odgovornih položajih, ko so odšli iz Ljubljane skoro vsi moški ile-galci. O božiču 1942. leta so Italijani na-pravili eno največjih racij. V zaporih so zavladale nevzdržne razmere. Zato se polsneke februarja 1943 organizirale pod-pisno akcijo, s katero so zahtevale, naj prenehajo mučenja in naj oblasti dovolijo zapornikom redno pošiljati perilo in pa-kete. Ženske so zbrale na stotine pod-pisov. Posebna delegacija je podpisane s

V krajih naših prvih osvobodilnih odborov

Med številnimi kresovi, ki gorijo v četrtak zvečer po Sloveniji, bi rad zagledal zlasti enega južno od Žužemberka. Morda ste tudi slišali, da je od tiste strani nenavadno zagrmelo, ko je tam kres zagorel najvišje. Prav je, da temu kresu in okolici, ki jo je osvetlil, posvetimo zdaj posebno pozornost. Minilo je že deset let nedvomno najbolj slavne zgodovine slovenskega naroda, vendar se resnica marsikje že izgublja v legendo? marsičesa še nismo zapisali, zato tudi blede spomin, kako je bilo v tistih slavnih dneh, ko je slovensko ljudstvo junja in julija 1942 začelo voliti narodnoosvobodilne odbore na prvem našem osvobojenem ozemlju. Zdaj je že težko ugotoviti, katera slovenska vas v Suhl krajini ali na robu Kočevskega je prva volila narodnoosvobodilni odbor. Vemo pa, da je »odlok o postavitvi narodne oblasti na osvobojenem ozemlju« izdal Izvršni odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda 17. maja 1942, ko je prispel v vas Tisovec nad Strugami.

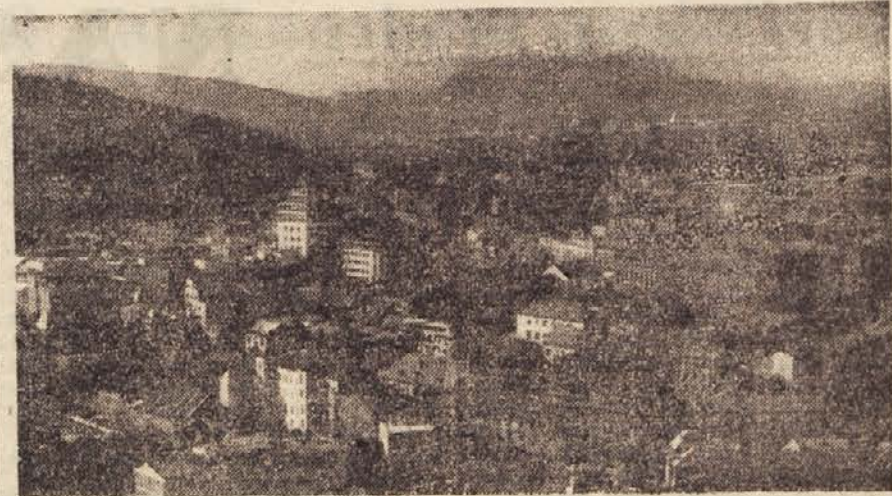
V Žužemberku so mi svetovali, naj obiščem Franceta Skufca v Malem Lipju. Na kogor koli sem se obrnil, vsakdo je dejal: To bo najbolje vedel Skufca. On je tudi v našem krajevem ljudskem odboru. Ves čas je delaven, kakor je bil med borbo.

Pot drži iz Žužemberka po cesti proti Dvorci, ki se stiska ob ozki strugi Krke. Cesta se čez Krko odcepi na desno in se takoj začne v strmih ovinkih vzpenjati med večidel listnatimi gozdovi. Zdi se ti, da si že nekje na Kočevskem. Na vrhu je vasica Lašče, ki ima le 14 hiš. Cesta drži naprej proti Kočevju in Hinjam. S ceste smo zavili po kamnitem kolovozu, ki ga pač ni treba nasipavati — tak je naraven, kamnit. Sredi doline je vas Veliko Lipje, ki šteje 18 hiš in cerkvico. Na južnem pobočju pa se greje vasica Malo Lipje z zaselkom Zvinglovcem: ima 22 hiš in med njimi je 13 bajtarskih.

Prihitev sem čez kosence in revne gozdove v reber pred dom Franceta Skufce prav tedaj, ko je prišel iz gozda, da napreže konja in pojde po stelo. Mudilo se je obema — poročevalcu in Francetu, pa sta se pomenila kar pred kamnito hišo. Povedal je tudi, zakaj hiše v Lipju niso pogorele. Tu je bilo pač najstarejše osvobojeno ozemlje. Posamezni vaščani, ki so se prištevale med »bele« in so tudi izdajali naše ljudi, pa so se bali maščevanja.

Dobrodušnost in hkrati razumnost si-jeta iz Francetovega jasnega obraza. »Naj-boljših« let je in na prvi pogled bi mu ne prisojdat, da je že toliko viharjev šlo čez-nj. Ti ljudje so pač žilavi, ker se rodijo na trdih in skopih kraških tleh.

— Bilo nas je osem partizanov, no,

protestno noto nesla na komisariat in kvesturo, na stotine žensk pa je pred poslopjem demonstriralo.

Ko so fašisti aprila 1943 začeli zapirati tudi otroke in matere z dojenčki, noseče žene, bolnike itd., se je na Vrtači 12. maja zbralo nad tisoč žensk, ki so odkorakale pred italijansko komando ter zahtevale, da bi njeno delegacijo sprejel komandant. 21. junija je nad 2000 žensk ponovno demonstriralo na Kongresnem trgu zahtevajoč, naj izpuste vse internirance, predvsem pa noseče in doječe žene, starčke in bolnike.

Najmočnejša je bila demonstracija tik pred padcem fašizma. 1. avgusta 1943 se je zbralo nad 10.000 demonstrantov na Miklošičevi cesti. Glavne demonstracije so bile tega dne pred sodiščem, dokler ni nastopila italijanska vojska, ki je skušala demonstrante razgnati. Del demonstrantov je odšel potem proti Tivoliju, drugi del pa po Kolodvorski ulici proti Trimostrju. Tu je večtisočglava množica prepevala »Hej Slovani« in po dve- in polletnem trpljenju se je prvič javno in iz tolikih grl začela na cesti slovenska pesem. Ob vsaj poti so ljudje pozdravljali množico, ki se je pomikala proti Kongresnemu trgu. Šele ko so po Wolfovi ulici prek Kongresnega trga na ne-

oborožene ženske navalili Italijani s tanki, so se demonstranti razdelili na manjše skupine ter se razšli.

Po kapitulaciji Italije se je začel še huji teror. Kljub temu pa je Ljubljana tudi naslednja leta ostala trdna in združena v OF. Ob osvoboditvi Beograda je bilo po ljubljanskih ulicah raztrošenih nad 30.000 listkov in lističev. Tege dne je »Slovenski poročevalec« izšel v nad tisoč izvodih. Števena lira je ob tej priložnosti vrgla okrog 14.000 lir. To je bila javna manifestacija za novo Jugoslavijo.

V tem času so domači izdajalci zagrešili niz najbolj ogabnih zločinov. Mučilišča kot Sv. Urh, prisilna delavnica, zapori ljubljanske policije so večer dokaz, kako nizkotno se je oklepalo staro svojih izgubljenih pozicij.

Malo je mest, ki bi se lahko primerjala z junaštvom kakršnega je pokazala Ljubljana v osvobodilnem boju. Duh Prešerna, Levstika in Cankarja je vodil uporno pest slovenskega, v žične ograje ljubljanskega mesta stisnjenega človeka.

Organizirana upornost Ljubljane je ob močnejših naporih razklenila okrove in cvetočega majskega dne podala roke svobode vsem, ki so verovali vanjo ter se borili z njo in za njo po vsej domovini.

za nas. Vendar pa rajenci niso bili stalno v eni vasi; izmenjavali smo vasi — mesec dni Malo Lipje, potem pa Veliko Lipje ali katera druga vas, da smo laže ohranili skrivnost.

— Seveda se spominjam, je odgovoril na vprašanje, kaj bi vedel še povedati iz tistih časov. Medtem pa se je že zmrščilo. Še tisti večer je moral obiskati so-sedne vasi kot član krajevnega odbora; predsednik je Žužemberškega krajevnega ljudskega odbora in te vasi zdaj spadajo pod Žužemberk. Razdeliti je bilo treba dohodninske knjizice (ki so jih zdaj prvič izdali). France pa je tudi predsednik frontne organizacije v Lipju in podpredsednik Zveze borcev. Frontna organizacija šteje sedaj 68 članov, kar je za Lipje mnogo.

Bilo je štirinštiridesetega okrog veličja. Beli in Nemci so vdrli iz Stične v Veliko Lipje. Bilo jih je okrog sto. Snega je bilo do pasu. Zasedli so hiše in se začeli gostiti. Drugi dan je pa jurišni bataljon 18. divizije obkolil vas. Bilo je ob desetih dopoldne. Naši so se tiho priplazili in brez hrupa opravili s stražarjem. Potem pa so začele peti »mašince«. Sedemdeset jih je padlo... Potem sem organiziral, da smo jih pokopali in očistili vase. Ko pa pridem od listega dela domov, nisem dolgo počival. Kmalu je bila hiša obkoljena. Videl sem, da ne pojde drugače: Vržen bombo skozi okno, potem pa sem skočil še sam. Eno bombo sem še imel pripravljeno. Srečno sem prispel k našim. Za več tednov pa sem se umaknil iz vasi samo med zadnjo nemško ofenzivo. Potem ob kapitulaciji sva z bratom šla prva v Žužemberk, preden je vkorakala naša vojska. Po osvoboditvi sem bil kakaj kmetijski referent tedanjega Žužemberškega okraja. V prvih letih pa smo imeli tudi v Lipju svoj krajevni ljudski odbor. Bil sem predsednik. Pozneje pa sem delal v Žužemberškem odboru, kjer sem podpredsednik. Spočetka je bila pri nas povsod trda. V obeh vaseh v Lipju smo imeli le dve glavi goveje živine in nobenega konja. Kot kmetijski referent sem poskrbel, da smo dobili živino. Trikrat sem šel ponjo. Tudi meni so beli vse pobrali, ker se pač niso mogli drugače maščevati. Kadar me ni bilo doma, so se pripteli in krađli. Bilj smo brez vsakega živeža.

Ljudje po tleh krajih nočejo veljati za odrezane od sveta. To so dokazali že v prvih letih. Med drugim so na pobudo Skufce našli 9 vagonov apna za mogočnega zadrudni dom v Žužemberku; to bo največji zadrudni dom v novomeškem okraju. Skufca bi smel biti tudi ponosen, da sodeluje v delavnem žužemberškem krajevem odboru, ki je v zadnjih letih dobro razvil krajevno gospodarsko dejavnost. Ko pa sva govorila o gospodarskih razmerah, je malo otožno zamahnil z roko proti gozdnatemu in grmčastemu pobočju Lipja, češ takšno zemljo imamo. Vse to pa velja za obdelovalno zemljo. Rađ bi na nji redili in pridedili živino, ki jo je treba oddajati, toda na skalovju trava ne rase.

Potem pa se mu je ponovno razvedril obraz, ko sem ga vprašal, kako bodo proslavili desetletnico. Tam zgoraj (pokazal je na Bačkin hrib) na »točki 503« partizani vedo, kje je to, bom zažgal kres. Z vozom pa bom pripeljal štiri mine. Po 30 kg so težke. Vem dobro zanje. Butnilo bo, da bo veselje. To bo takrat, ko bo zvečer v Žužemberku spreved. Seveda sem jim povedal, kaj nameravam. Za varnost pa je tudi poskrbljeno...

Zato bi rad zagledal tisti kres južno od Žužemberka... Nad Lipjem, kjer se je med prvimi kraji v Sloveniji rodila ljudska oblast, ki sloni tudi dandanes na tako krepkih ramah zvestih, dobrih naših ljudi, kakršnih je France Skufca.

FRANCE VREG - MILE:

NASKOK NA TURJAK

Objavljamo reportažo, ki jo je avtor kot soudeleženec napada na Turjak napisal neposredno po zavzetju te belogardistične postojanke konec septembra 1943. Reportažo so nameravali natisniti v partizanskem tisku, kar pa je preprečila nemška okupacija, tako da se je tekst izgubil. Ob sedanjih pripravah za razstavo Desetletnica Osvobodilne fronte so rokopis našli v arhivu IOOP. Ker je reportaža svojevredsten dokument opisal te pomembne bitke, jo objavljamo v celoti — z malenkostnimi avtorjevimi popravki.

Iz Ribnice, Dolenje vasi, Lašč, Dobropolja, Vidma... iz bližnje in daljne okolice so bežali belogardisti v starinski grad turjaških grofov. Dan na dan so drdrali njihovi vozovi, naloženi z belimi vrečami moka, s polnimi zaboji streliva, z lahkim in težkim »Bredem«. Spotoma so naložili pri prestrašenem kmetu še nekaj sodov vina in konjaka, pobrali fantje in možake — kar jih ni pobeignilo pred njimi — pokljali nekaj prašičev... in že je to pisano procesijo pogotnilo nenasitno grajsko žrelo.

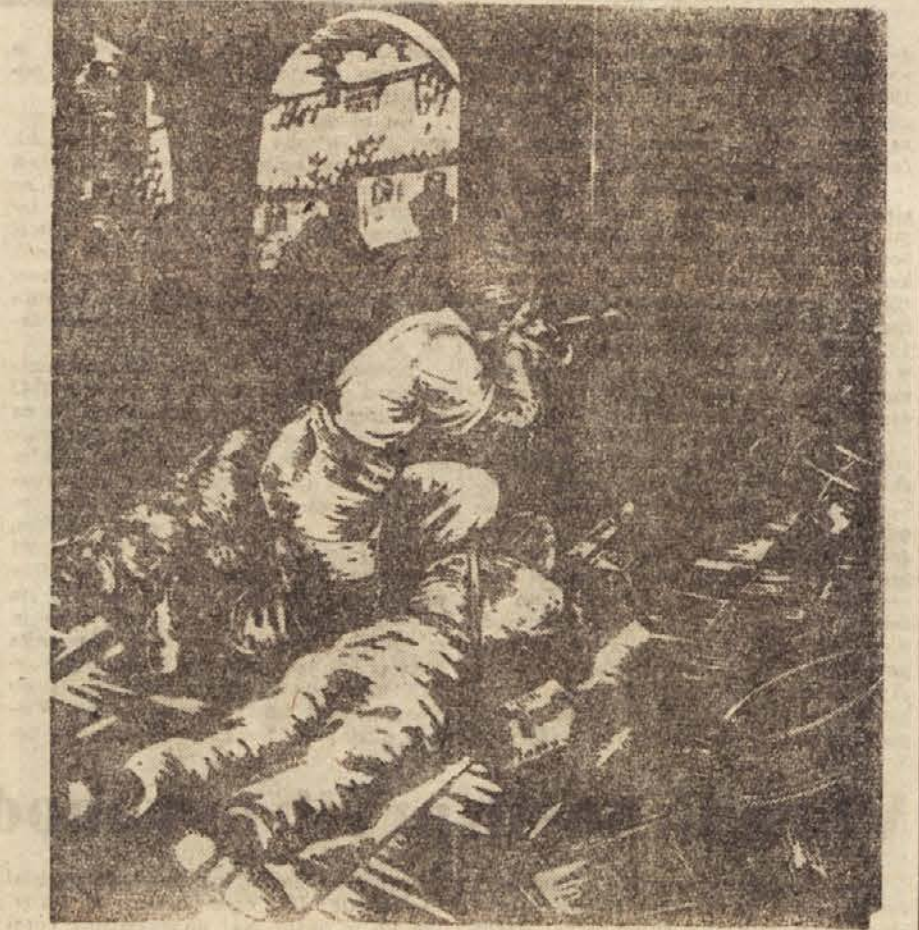
Odšel sem sklonjen, pa sem se kmalu vzravnal in brezskrbno hitel proti njej. Še nisem bil na pol pota, ko se je iz gozda spet vsul žvižgač curek. Zasikalo mi je okoli ušes in se zapikalo v raho prst, kakor da bi iz zemlje planili majhni jeziki prahu. Hitro sem se prevrgel v koruzno strnišče in se plazil dalje. Toda vso pot so me spremljale sikajoče

Kurir z Duletovim listkom se plazil nazaj, izgine v jarku za ovinkom in že začujemo ropot motocikla. Medtem se bataljon raztegne v strelece in sili vedno bolj v desno. Obkoljuje gnezda težkih »Bredov«. Strelje se zgostijo, vmes plane krčanje »na juršič«. Belim zasmrdi vsa stvar... Partizanski jurš ni kar si bodil! Že potihnejo njihove strojnice, naši pa derejo naprej. — Prvi plan: »Bredov, voz streliva, par volov, oprema...
Sonce pošasi zahaja, pokrajina se zavija v mrak, streljanje se oddaljuje. Že se brezskrbno sprehajamo po ravnici.

si delajo pravcate rove z zasloni, kakor da nameravajo izstradati bele z dolgim obleganjem. V gozdiču nad cesto pa se vrtili okoli dveh topov naš plavalasi topniški oficir. Naravnava cevi in s svojimi pomočniki zakopava top. Prav pod njim žari grad v jutranjem soncu. Lep je na pogled, ves obdan z zelenjem. Starodavni zidovi in stolpi so sivi od starosti, le streha je iz novih strešnikov. Zunanje zidovje je obraslo z bršljanom, tako da se ti zdi grad ves domač in ljubeč.

Ponoči zasedejo naši vas in stisnejo obroč. Navsezgodaj se plazí naša patrulla h gradu. Vije se po jarkih, išče kritja za grmičevjem, se stiska pod nasip grajskega obzidja in pieza po skalah pod sam stolp z ozkimi linami, v katerih preže sovražne strojnice. Tibo obleže in prisluškuje. Ko se vrnejo, se duše v smehu. »Slišali smo, kako jim je nekdo prigidal,« pripovedujejo. »Govorili je, da je turjaški grad nepremagljiv in da ga niti Turki niso mogli zavzeti. Včeraj so se lahko prepričali, da jim niti s topovi ne morejo do živega. Še nekaj dni morajo potrpeti, pa bo prišla pomoč. Na Blokah se jih zbira veliko število. Pravzaprav so partizani obkoljeni, ne pa belji. Partizani govore, da imajo zasedeno Kočevje, Ribnico, Novo mesto... dejansko so pa samo Lašče v njihovih rokah. Okoli in okoli pa bela garda zožuje obroč...« In še pove vodja patrulle, da je isti fanatični glas končal:

In še so prihajali: bile so to zakasnele skupine belih in plavih, bogoslovcev, študentov iz Rakovnika, podeželskih kaplanov, italijanskih vojakov, vaških veljakov, ki so se preveč odkrito spajdašili z belimi... Vsa naplavina, ki jo je zapustil bežeči vaš okupatorjeva vojska, se je sedaj trepetajoč stisnila za dva metra debele zidove gradu, zidnega na skali.

Ivo Šubic: Borba

»Tu smo varni!« so se ustili. »Ob teh skalah si bodo partizanski razbojniki polomili zobe...«
Res! Grad s svojim zidovjem, obrambnimi stolpi, izvrstnimi linami, z lastnim vodnjakom je vzbujal občutek varnosti. Nekaj dni so živeli kaj prijetno. Vojaki z baretkami na glavi so za vajo streljali v mogočno grajsko lipo, študentje so goreče zavrteli ciklostilni stroječek, bogoslovci so si na rokave pripeli značke rdečega križa in se vživljali v vlogo usmiljenih samaritanov, kaplani pa so vneto blagoseljavljali orožje in braji maše za srečen boj... vse dokler ni nekje daleč za vasjo počila partizanska puška...

Po cesti iz Lašč proti Turjaku so brželi kamioni. Bili so italijanski, brez nosa, in vodila jih je nezanesljiva roka partizanskega borce, ki se je čez noč proglasil za predvojnega šoferja in sedaj prvič sedel za volan. Iz kamionov je odmevala pesem, vihrale so trobojke. Pred hišami, mimo katerih so se vozili, zaviti v oblake prahu, so stali začuden vaščani in marsikateri obraz je izdajal strah. »Kaže, da bo trda predla! Kaj bo pa sedaj? Našega so odveklji na grad!«
Cesta se je začela vzpenjati proti borovim gozdom, ki so kakor mogočni, naravnaj »španski jezdecji varovali grad. Prvi, prednji kamion je nenadoma obsula toča izstrelkov. Motor je presunljivo zahropel, vozilo pa se je kakor ostopla mula postavilo povprek čez cesto. Vojaki so poskakali na vrat na nos na tla in se razbagnili po polju, išoč kritja.

Tedaj... za našimi hrbti... čudno drdranje!...
»Tanki! Naši tanki!«
Res, dva sta. Ustavita se pri nas, iz njih skočijo mladi, brkati fantje v usnjatih čeladah. Dule se posvetuje z njimi. Kmalu se ti dve naši trdnjavi skrivajeta v gozdu pred nami. Napeto prisluhne. Streljanje za hip preneha, belji so presenečeni. Toda že se znajdejo in prične se besna pesem strojnice.
»Skoda streliva! Tankisti se jim najbrž posmehujejo za svojimi jeklenimi ploščami...«
Tako ugibamo, hkrati pa s strahom v srcu spremljamo oddaljujoče se brnenje. Če pa je cesta minirana? ... Ni ravno lahko biti v njihovi koži.

Malo nižje, ob cesti sta vkopana dva minometala. Komisar Igor se muči z njimi. Sta namreč brez merilnih naprav. Bog ve kje smo jih v naglici zaplenili, z njimi vred pa tudi prijaznega italijanskega oficirja z malo, rjavkasto brado. Po pokliče in inženir, pa se izvrstno spozna na krivuljaste lete. Mirno in predurno namešča pred žreli minometalev dvojce palic, da bo z njimi določil smer. Ko vse uredi, pošlje prvo mino. Predolga je. Druga zadene v vas pred gradom. Tretja pa naravnost v sredo, na grajsko dvorišče!

»Verjemite in videli boste... Z božjo pomočjo bomo pregnali te razbojnike in osvobodili slovensko zemljo...«
Fantje so se komaj premagovali, da jim niso vrgli posmehljivo besedo. Pa je bilo le prenevarno kričati tik pod linami s strojniškimi žreli. Ta dan so te butale ob grajsko zidovje stotimilimetre granate. Te so ga stresale precej krepkeje. Komisar Igor bi jim rad zakuril na podstrešju. Polovico ekrazita izdolbejo iz mine, jo zalijejo z bencinom in haide v cev. Mine so prelahke in ne zadavajo. Igor se jezi. Sam gre na rob griča, kjer se lepo vidi na grad.

Drugi kamioni so bili previdnejši: hitro so razložili borce in se vrnili v Lašče po nove. Čez polje na obeh straneh ceste so se že razpršili v strelce prvi vodi. Brez nepotrebnega hrupa in poveli so se kmalu znašli v frontni črti in sklonjeni hoteli naprej, proti gozdom, kjer se je skrival napadalec.

Toda... že se približujejo naši globelci ob cesti. Sedaj bolj pozorno prisluhne tistemu odvrtnemu »pik!« v daljavi, ko mina zapusti cev. Štejemo sekunde in čakamo, kam bo vsekala. Prav blizu se raztrešči, tako da nam vrže zemljo v obraz...
In ko nas obsujejo še s strojničnim ognjem, Dule popusti in umakne se na varnejše mesto. Šele sedaj spoznamo, kako neprimeren je bil prostor sredi ravnice ob cesti.

Tedaj zagrmí top!... To je dobro. Tank že bruha. Toda še ju čaka dolga pot — vse do samega grada. Tako se je glasilo povelje. Posedemo in prisluškujemo. Mračí se... dolgo ju ni!
In ko slednjš začujemo znani hrup motorjev in zagledamo dvojce žarečih oči, ki previdno otipavajo cesto, jim pohitimo nasproti.

»B-r-r-u-u-u-m-m!...«
Grajski stolp je ves v dimu! Sijajno! Zadelek v polno. In to pri prvem poskusu. — Oblak prahu se počasi poleže, v stolpu se pokaže luknja. Topniški oficir bega od cevi do cevi, ki izmenoma bruhata. Ves grad je zastrt z oblaki prahu in dima, nad njimi pa se kopicí rdečkasta meglica.

Mine so prelahke in ne zadavajo. Igor se jezi. Sam gre na rob griča, kjer se lepo vidi na grad. »Skloni se!« mu kriči Jože. »Saj ne zadene vsaka!«
Mirno poveljuje svojim pri minometalu. Nenadoma pa se zgrabi za prsa, omahne ves bled v obraz in iz usta se mu ulije kri. Hitro ga prenesejo na varno za bližnjo hišo. Strel skozi pljuča! Nizko na hrbtu je izstopila krogla. Nevarna stvar! Zdravnik mu daje injekcije. Igor se vije v krčih.

Komandant sedme slovenske brigade Dušan Svare je obstal s svojim štabom v majhni globeli ob cesti, izvelkel zemljevid in dobrodušno menil: »Kdo bi si mislil!... Takole presenečenje!... Pametno! Dobre položaje so izbral belčki...«

Pa tudi naši minometji izborna zadavajo. Bele strojnice kar potihnejo kadar jim zatuli nad glavo. Naši fantje jim privoščijo:
»Naj še oni poizkusijo, kaj je mina! Lahko je sedeti v bunkerju in čuvati Italijane, da so nas zasipali z minami...«
Boj je vedno bolj vroč. Bataljon ob cesti nima pravega kritja in si išče varnejšega mesta. Dule si zamišljeno viha košate brke in modruje:
»Cesta, to ti je nerodna stvar! Drugače jih bo treba ukrotiti...«

Fantje poskačejo iz odprtín: vsi so znojni in razgreti — v tanku je vroče. Po obrazu in po rokavih so nalahno opikani, najbrže od dum-dumk.
»Cesta je prosta... vse do Ljubljane,« pripovedujejo smehljaje. »Bili smo prav pri gradu, toda tam imajo cesto zastavljeno s havbico. Povsod že prodirajo naši, le levo stran ceste še drže beli...«
Vsi smo navdušeni: Tank, to je pa že nekaj!
Zjutraj je grad obkrojen. Na višinah okoli gradu in vasi se vkopavajo borci,

Opoldne utihne streljanje. Pogajanja! V vasi se sestanejo odposlanci. Belji hočejo imeti svoje čono!
»Jim bomo že dali svojo čono!« se razburjajo boreci. »Samo precej manjšo: dva metra podolgem in pol metra...«
Na večer zavzemi in gradu nerazločna melodija in kmalu naraste. Pojejo: »Marširala kralja Petra garda...«

Sprva smo še upali, da se bodo predali. Sedaj gre na nož. Dobro. Do konca!...
Vedno bolj nevarno je dvigovati glave iz zaklona. Belji prežijo in skrbno merijo. Naši se morajo plaziti po vseh štirih po streških jarkih. Tudi kotel s hranjo vlečemo previdno po tleh.

Turjaški grad med napadom

V mraku ujamemo nekaj dezertarjev, ki so ušli v vas po vodo. Ti nam pojasnijo:
»Pijani so, pa pojejo. Vode jim zmanjkuje, pri vodnjaku stoji straža. Zato pijejo vino!«
Ala bi vam ne mogla nuditi vsaj skromnega zaslužka še kakšna druga stroka razen poljedelstva? Kaj pa domače obrti, o katerih se mnogo govori? Sem se poznanim.

Noč je prinesla presenečenje: Onkraj gradu se svet sputača strmo v dolino proti Želimljam. Skalnata, poraščena grajska sega prav pod grajsko obzidje. Mi smo posedli robove, samo grapo pa ne. V temni noči se je po njej splazila skupinica iz gradu. Prvijo, da so bili »plavci in da so se prebili k svojim na Kurešček, kjer so imeli postojanko v cerkvi. Kaže, da si niso bili preveč na roko z belimi. Nič ne de! Tudi okoli Kureščka že stiskajo brigada obroč.

FRANCE SLOKAN:

Po desetih letih ustanovitve OF NA DOLENJSKEM IN V BELI KRAJINI

Tako je bilo: Na pobudo Zupanca so sestavili odbor. Belokranjski prosvetni delavci, predvsem šolniki, bi naj zbrali vse potrebne, zares zanesljive podatke — zgodovinske, topografske, zemljepisne, predvsem pa o narodnoosvobodilni borbi — vsaka šola za svoj okoliš. Kot zgled takšnega dela je Zupanc prvi zbral in napisal prispevek za gradaški okoliš (delo, ki obsega okrog 34 tipkanih strani). Obdelane so prav vse vasi, zbrani podatki o sleherni hiši, ki je bila prizadeta med vojno, o bitkah, žrtvah, ofenzivah, trpljenju ljudi, o bombardiranjih, požarih itd. Tri in trideset belokranjskih šol bi naj sodelovalo. Zdej je gradivo na splošno že zbrano za večjo del Bele krajine. Naloga Lojzeta Zupanca je bila, da gradivo uredi. Zavzeli so se, da bodo zbornik izdali ob desetletnici OF. Lojze Zupanc je že lakšen, nič ne pomaga. Skrega se, ko ne gre drugače. Tako je bilo tudi že precej viharjev v odboru, ki bi naj zbornik izdal Zupanc siba odbor, ki pač ne dela s takim ognjem kakor neutrudni »belokranjski konzul«. Zupanca boli, da zbornik ni mogel iziti ob desetletnici OF in da belokranjski mlini mellejo tako počasi. Saj ne gre za to, da bi zbornik tiskali. Razmnožiti ga je treba samo, tako da bi vsaj vsaka šola imela zanesljivo belokranjsko kroniko in da bi ustanove ter raziskovalci (med njimi na

primer tudi topografi) dobili prepotrebne podatke za svoje delo. Poistal sem nekoliko po zborniku — če bi ga hotel prebrati, bi moral v Podzemlju preživeti dopust — in silno me je začela mučiti reporterska žilica, da bi si izpisal tako bogate podatke vsaj o posameznih belokranjskih krajih. Toda poslušati je bilo treba tudi »belokranjskega konzula«, živo kroniko sedanjosti teh krajev. Govoril je odkrito, kakor pač govori navadno, šibal naše napake neusmiljeno, povedal brez olepševanja, kaj pravijo ljudje, ko trči zdrava kmečka pamet ob birokratsko modrost — pa sem zapisoval, da so mi odpnili pretil. Medtem sem sedel kakor na trnju, zakaj stopiti je bilo treba še med ljudi v belokranjskih vaseh, jutri pa bi naj bil že v Ljubljani.

BELOKRANJSKI KRUH: VINO, KRUH IN ČEBULA

Ne vprašaj po belokranjskih vaseh, kako se pripravljajo na desetletnico OF! Pogledj samo po njivah, po preorani zemlji, po vinogradih na sončnih pobočjih, po pašnikih, kjer živina sproti popase skoraj sleherno zeleno bilko! Ali ni tudi to, ali predvsem to prelepa počastitev desetletnice — delo, setev, boj za kruh? Preživeli so hudo zimsko. Zdej pa se sonce še vedno obotavlja v tej sicer sončni

deželici in kjer je lani tako neusmiljeno pregrevalo. V nekaterih vaseh so pasli vso zimo. Pasli so na vresiščih, zakaj niti slame ni bilo za krmno. Vsa živina je silno estrašana. Ponekod so krave tako oslabele, da ne morejo več vstajati. Zato jih z velikim trdom dvigajo. To je poseben opravok, o kakršnih se meščanom niti ne sanja. Gre za to, da obvarujejo živino.

Ali ste morali mnogo klati? smo jih povpraševali. Ni bilo treba, so odgovorjali. Kar bi bilo preveč, je šlo za oddajo. Seveda, o oddajah ne govorijo nikjer po vaseh navdušeno. Bela krajina ni izjema. Belokranjski učitelj pa je pripovedoval, da bi bilo treba z ljudmi ravnati malo drugače. Ali smo kdaj poskrbeli, da bi n. pr. zbrali belokranjske kmetice in napravili z njimi potovanje po naših mestih in industrijskih središčih? Ko bi jih povedli po Ljubljani in se ustavili z njimi ob vrestah gospodinj, ki čakajo na krompir... ko bi jim pokazali Litostroj, jesenjsko železarno, tovarno aluminija v Strnišču, elektrarno v Mostah, tovarno avtomobilov v Mariboru, trboveljske premožavnike ali delavce v naših kemičnih tovarnah, kjer je treba delati v vročini do 40 stopinj... ko bi jim razkazali, kaj vse velikega smo ustvarili po desetih letih, ali bi to ne bilo mnogo več in bolje kakor delo izterjevalcev odkupnih podjetij na vasi? Govoril je tako prepričevalno, da sem mu moral pritruditi. Vendar so še bolj prepričevalni pogovori z vaščani v belokranjskih vaseh, kjer je znan menda že stoletja rek, da je belokranjski kruh: vino, kruh in čebula. To je zdej v resnici marsikje edini »kruh« vaščanov, ko je

Ala bi vam ne mogla nuditi vsaj skromnega zaslužka še kakšna druga stroka razen poljedelstva? Kaj pa domače obrti, o katerih se mnogo govori? Sem se poznanim.

Napotili so me predvsem v Adlešiče. Toda povedali so, da prihajam pozno. Zdej je že konec zimske dejavnosti. Pozimi se skoraj povsod predejo in marsikje potem tkejo, kar velja predvsem za adlešičke vasi. Zdej pa je treba streči zemlji, da jim bo dala skorjico kruha. Kdo bi tkal med letom? Sicer ni toliko preje, da bi se mogel kdo preživljati samo s tkanjem vse leto. Pridelujejo predvsem konopljo. V hišah ni nikjer tovarniškega platna. Lanu pridelujejo mnogo manj kakor konoplje. Konoplja daje mnogo boljše pridelek in s platnom iz konoplje preje so kar zadovoljni.

»Do... do... do...« jih gloda tankovski top iz nekaterih jih je že pregnal: sedaj gore v noč in razsvetljejo z rdečkastim plamenom razbite in vrvtane stene obzidja. Naslednji dan utihne zadnji bunker. Belji so se umaknili v grad.

Ze je šesti dan borbe. »Turjak mora jutri pasti!« Tako se je glasilo povelje. Sedmo slovensko brigado čakajo nove naloze, vrniti se mora domov, na Gorenjsko.

Ponoči grmi proti Turjaku težka sto-petdesetmilimetreka havbica. Ob zorj je ukopana in čaka.

Minerji pripravljajo eksploziv. Težke minomete predstavljajo na ugodnejša mesta. Fantje drugega bataljona prošajo: Največ smo potrpetli, največ žrtev smo dali... naš bataljon naj jurša prvi!

(Konec prihodnjia)

Nova velika pridobitev Ljubljane

Stalna razstava v Moderni galeriji odprta

Včeraj ob 10. uri dopoldne je bila v Moderni galeriji slovesna otvoritev Likarskega oddelka stalne umetnostne zbirke. Slovesni otvoritvi so prisostvovali podpredsednik Prezidija Ljudske skupščine FLR J. tov. Moša Pijade, predsednik vlade LRS Miha Marinko, sekretar Prezidija Ljudske skupščine LRS Lubej Franc, predsednik Ljudske skupščine LRS Kozak Ferdo, podpredsednika vlade LRS dr. Marijan Brečelj in Sergej Kraigher,

še v drugega, kjer se druži s Sternenom, Groharjem in Jamo. To so dela, ki že nio več popolnoma čist impresionizem (poglavite slike našega impresionizma so ostale v Narodni galeriji) in že rahlo nakazujejo nadaljnji razvoj proti ekspresionizmu. Skoraj ves tretji prostor napolnjuje Tralnik s svojimi risbami, ki so jih včasih res prištevali že k ekspresionizmu, a bi jih danes težko tako označili. Na njegovih, izredno močno doživljenih,

do razkroja vsakršne oblike, se izgubila v solipsizmu in rodila težko razumljivo abstraktno umetnost. V Sloveniji je ta dofa odmevala nekoliko pozneje, a ni nikoli zašla v takšne skrajnosti. Prav gotovo bo treba temeljito revidirati tisto teorijo, ki je pod vplivom sovjetskih teoretičnih člankov nedavno veljala tudi pri nas in ki je trdila, da so vse te struje vedno in povsod bile samo reakcionarne in da niso odražale ničesar drugega, kakor samo razpad buržoazne družbe. Stvar pa seveda ni tako enostavna, zlasti ne za umetnost malega, ogroženega naroda. Kdo bo napisal prepotrebno študijo o tem problemu?

Druga dvorana pa nam nudi vse drugačen pogled. To je popolnoma nov čas, prehod v takozvano novo stvarnost, objektivni svet tu zopet zaživi, a zdaj v popolnoma novih barvah in v novih, bogatejših potezah. Ni to enostaven povratek k staremu realizmu, a vendar je to pravi realni svet, dojet in razumljen na nov način. Tu so Jakčevj pasteli in olja, Mira Pregelj, Košir in drugi. Sledi Pavlovcova soba, polna nežne lirike z značilnimi drevesi, Savo, planinami... Pa soba Gojmira Kosa — nekak kontrast s Pavlovcem. Tu so barve izrazite, močne in ostre. Spet nekaj drugega je Maksim Sedej v zadnji sobi te dvorane in Zupan spet čisto poseben svet.

V tretji dvorani se srečamo s Kregarjem in njegovim svojevrstnim doživljanjem. Njegov »Romar«, ki je močan odskok nazaj v nadrealizem, nas spomni, da ta čas še vedno ni povsem ustaljen. Nato sledi po vrsti slikarji, različni po kvaliteti in doživljanju, različnih stilov in tehnik, kakor Marij Pregelj, Sodnikova, Maleš, Omerza, Mihelič, Stupica, Debenjak, Gorjup, Didek, Klemenčič, Kavčič, Pengov, Globočnik, Cesar, Lukežič, Gerlovičeva, Pandur in zanimiv primer Peruška, našega rojaka iz Amerike, z izrazito, še ekspresionistično stiliziranimi slikami ameriške pokrajine.

Slikarski oddelk stalne umetnostne zbirke naj prav gotovo obišče vsak ljubitelj našega slikarstva, v teh prostorih bo našel odlične estetski užitek. Vsi pa, ki se za slikarske probleme globlje zanimajo, jim bo ta zbirka lahko stalen predmet zanimivega proučevanja. Zbirka se bo seveda še dopolnjevala, spreminjala, sistematizirala. Zlasti bo treba izpopolniti zbirko tržaških slikarjev, pa tudi skulptur.

France Mihelič: Ptujka gora, 1940

organizacijski sekretar CK KPS Lidija Šentjerc, člani vlade LRS: Boris Kraigher, Boris Zihel, Zoran Polič, predsednik Zveze upodabljajočih umetnikov Jugoslavije Božidar Jakac, rektor Akademije za upodabljajočo umetnost Gojmir Anton Kos, rektor univerze dr. Kušej Gorazd in še mnogi drugi zastopniki ljudske oblasti, javni in kulturni delavci. Navzoče je pozdravil najprej tovariš Kržišnik, upravnik Moderne galerije in se pri tem zahvalil mnogim ustanovam in vodilnim tovarišem za pomoč pri zbiranju umetnostnega materiala. Brez te pomoči in razumevanja bi bilo težko ustanoviti takšno galerijo, ki je nedvomno v ponos vsemu slovenskemu narodu.

Nato je spregovoril dr. Izidor Cankar, univerzitetni profesor in član Akademije znanosti in umetnosti, ki je v kratkih besedah prikazal velik pomen te nove kulturne institucije. Zbirka obsega nad 150 slik in okoli 20 skulptur. Podal je tudi kratek zgodovinski pregled nastanka naše prve stalne umetnostne zbirke od časa, ko je še obsegala samo skromne prostore v Kresiji med prvo svetovno vojno. Polagoma pa se je zbirka dopolnjevala in rasla, z vso pozornostjo je začela zbirati zgodovinski material in tudi v novih prostorih Narodnega doma ji je kmalu postalo pretesno, tako da se je pokazala potreba po delitvi na zgodovinski in moderni oddelki. Ta želja pa se je lahko izpolnila šele z dograditvijo Moderne galerije. Dr. Izidor Cankar je nato še pojasnil ureditev razstave in predal besedo tov. Borisu Zihelju, ki je dejal:

»Tovariši in tovarišice, napak bi bilo, če bi nam bila deseta obletnica Osvobodilne fronte zgolj priložnost za otvoritev stalne umetnostne zbirke Moderne galerije. Mislim, da je v tem globlji pomen. Mislim, da so se prav v Osvobodilni vojni in v času po njej popolnoma sprestile tiste zdrave težnje v slovenskem slikarstvu, ki so zvezane z imeni njegovih najboljših sodobnih predstavnikov. Te težnje, ki so se uveljavljale že dolgo pred vojno, pomenijo boj za izročilo klasikov slovenske upodabljajoče umetnosti, pomenijo odpor proti dekadentskim prifromom, ki so bili zvezi deloma z dobo bloden in iskanja po prvi svetovni vojni, deloma pa tudi s pronesenostjo ter prevelostjo naročnika iz tedaj vladajoče družbene plasti. Osvobodilna vojna, vzpon živega ljudstva v socialistični revoluciji, vse to je odprlo prosto pot težnji, ki je obeležuje vračanje življenja polni stvarnosti, k naši naravi in k našemu človeku, k njegovemu boju in snovanju. V tem je nedvomna zveza med našo slavno obletnico in današnjo otvoritvijo stalne umetnostne zbirke Moderne galerije. Otvoritev take stalne zbirke pa je tudi ne glede na obletnico v najgloblji skladnji z vsem bistvom države, ki se je rodila iz Osvobodilne vojne, z bistvom ljudske, socialistične države. Cankar je nekje govoril, da bo nekoč vsa kulturna dedščina svobodna last svobodnega ljudstva. Na vseh nas, ki smo prav v tem cankarjevskem smislu tolmáčili globoki kulturni pomen Osvobodilne vojne, na nas je, da to njegovo misel zavestno ostvarjujemo. Mnogo je v tem pogledu že storjenega: Prešeren, Cankar in Zupančič so v tehlo desetih letih ko še nikdar prej zrasli s sreem slovenskega delovnega človeka, toda prav na področju stalne umetnostne zbirke umetnosti še ni vse storjeno, kar bi bilo treba storiti; zlasti v pogledu izpopolnitve naših umetniških galerij smo še močno na dolgu tistim, ki so v 19. in v začetku 20. stoletja s svojim zlahtnim delom ustvarjali solidno tradicijo slovenskega slikarstva. Poravnava tega dolga je neločljivo povezana z graditvijo naše socialistične kulture. Vsak korak v povezovanju umetnosti s širokimi ljudskimi plastmi je hkrati kamen v zgradbi te kulture. In tak prispevek pomeni tudi stalna umetnostna zbirka Moderne galerije.»

Navzoči so si nato ogledali razstavljene umetnine. Rihard Jakopič je prvi, njegove slike napolnjujejo vse prvi prostor in segajo

risbah z dognano tehniko žive ljudje polni trpljenja, tesnoba in hrepenjenja (Delo na polju, Slepci in dr.). So pa tudi olja in med njimi »Vedeževalka«, ki že rahlo nakazuje vpliv kubizma. O Tralniku dobivamo jasno predstavo šele sedaj, ko so njegova dela zbrana in jih lahko skupno pregledamo. Neprizakovano stopa pred nas kot neverjetno močan in zrel umetnik.

V naslednji sobi smo sredi ekspresionizma. Tu sta oba Kralja, Štiplovec, Vidmar Nande, Veno Pilon. Hvaležno nalogo bo imel umetnostni zgodovinar, ki bo raziskal to dobo mrzličnega iskanja, ki je zlasti v Zapadni Evropi pripeljala

Najboljši amaterji so nastopili v Ljubljani

Te dni so nastopale v Ljubljani nekatere najboljše amaterske umetniške skupine, ki so se udeležile tekmovanja na čast 10. obletnici OF.

Tako je v ponedeljek nastopilo v Šentjakobskem gledališču Sindikalno gledališče iz Kočevja, ki v Kočevju in okolici že ves čas po osvoboditvi redno prireja gledališke predstave in je samo lani dalo šest del v skoraj 40 uprizoritvah za približno 10.000 gledalcev. Kočevsko gledališče, ki ga odlikuje lep odski govor, je gostovalo v Goldonijsko veseloigro »Mirandolina«. V imenu Izvršnega odbora OF je goste pozdravil in jim čestital dr. Maks Snuderl.

Na šentvitskem odru so v torek gostovali igralci društva »Oton Zupančič« iz Zirov. Predstavili so se z Molierovo veseloigro »George Dandin«, ki so jo to vsmo uprizorili samo v Zireh štirikrat, gostovali pa z njo tudi v Idriji, v novi dvorani na Trati pri Škofji Loki in še drugod. Predstavi, ki se odlikuje po lepi opremi in dobri interpretaciji, je prisostvoval tudi predsednik Sveta za kulturo in prosveto minister Boris Zihel, iglarsko družino pa je v imenu Izvršnega odbora Fronte pozdravil tovariš Svetek.

Sinoči so v Šentjakobskem gledališču nastopili zmagovalci letošnjega tekmovanja amaterskih igralških družin učenci metalurške šole z Jesenic s prav uspešno in izvirno našudirano uprizoritvijo »Matička«. Mlade igralce in igralke je pozdravil in jim čestital za Izvršni odbor OF pisatelj Miško Kranjec.

Istočasno so v veliki filharmonični dvo-

rani nastopali nekateri najboljši pevski zbori: mladinski ženski pevski zbor z mariborskega učiteljskega, mešana pevska zbor iz Murske Sobotice in iz Celja (»France Prešeren«), moški zbor iz Kranja ter zbor študentskega društva z univerze »Tone Tomšič«.

Ob tej priliki se je v imenu Izvršnega odbora Osvobodilne fronte in Izvršnega odbora Ljudske prosvete Slovenije nastopajočim pevcem in številnim amaterjem, ki so se udeležili šestmesečnega tekmovanja kulturnoprosvetnih društev na čast 10. obletnici Osvobodilne fronte, zahvalil in jim čestital predsednik Ljudske prosvete Slovenije France Bevč. Opozoril je na vse večjo obsežnost ljudskoprosvetne dejavnosti in na dvig kvalitete amaterskih skupin. Res je koncert dokazal, da se je kvaliteta zborovskega petja v zadnjih lilih spet začela znatno dvigati. Zbori, ki so bili izbrani iz daljše vrste sebi enakih, so bili upravičeno razočarani zaradi skoraj prazne dvorane, tako da so svoj obisk v Ljubljani lahko izkoristili le za medsebojno spoznavanje in izmenjavo izkušenj. Odsotnost občinstva in predstavnikov pa ne more zmanjšati pomena tekmovanja amaterjev v počastitev 10. obletnice OF, saj je dobilo pismeno priznanje in pohvalo Izvršnega odbora Ljudske prosvete Slovenije 235 amaterskih skupin iz obraževalnih tečajev, knjižnic, ljudskih univerz ter društev, tekmovanja pa se je udeležilo 411 društev s 627 izobraževalnimi oddelki iz 1064 amaterskimi umetniškimi skupinami, ki prav te dni prirejajo množico prireditev in proslav.

KAKO MU JE USPELO?

Sleherni otrok potrebuje pri učenju večjo ali manjšo podporo svojih staršev. Za mestne dijake je stvar ponavadi lažja, saj so bili v večini primerov tudi njihovi očetej in matere študentje. Pri kmečkih ali delavskih otrocih, pa je stvar drugačna; ti so zgolj nase navezani. O tem je vsa ta leta, odkar vodi gimnazijo v Lovrencu niže Strnišča na Dravskem polju razmišljal ravnatelj Jože Marčič. Kako pomagati otrokom, da bodo njihovi učni uspehi boljši. Bolj in bolj ko je o tem razmišljal, pa je prihajal do prepričanja, da je to vprašanje v nenehni in ozki zvezi z izobraževanjem staršev. Pa mu je na vsem lepem priskočila na pomoč dobra sreča. Nekega dne, bilo je menda v juniju preteklega leta, nekaj dni po izbruhu vojne na Koreji, se je zglasilo pri njem nekaj kmetov iz sosednih Apač, da povprašajo po učnih uspehih svojih otrok. Pa kakor, da bi jim prospel njihovih lastnih otrok ta dan ne bil poglavita stvar, so se zagledali v velik zemljevid, ki ga ima ravnatelj Marčič v svoji delovni sobi in se začeli vživljati v boje na Koreji. Vmes je mogel seveda kdaj pa kdaj poseči tudi Marčič sam; pojasnjevati je začel položaj Koreje, poltel pa narodopisne značilnosti, reke, pota, vode tolmáčil je vojaške sile v obeh taborih. Zdelo se je, kakor da bi bili v kakem vojaškem glavnem stanu. In zdaj je šinila iznajdljivemu Marčiču v glavo misel, ki jo je pri prici spremenił v dejanje.

Predlagal je namreč zbranim kmetom, da bi bil pripravljen dan ali dva v tednu priti v njihovo vas in jim govoriti ne samo o Koreji, marveč tudi o drugih značilnostih vseh azijskih držav, ki jih tako malo poznajo. Apačani so bili precej za ta predlog in so mu še isti dan pripravili v svoji vasi primerno kmečko sobo, kjer naj bi imel predavanja. Nek hudomušnej še šel še dalje. Ko je Marčič prvič prišel v Apače, je dal po stari dravski navedi s trobento naznaniti njegov prihod in ljudje so se trumoma začeli zgrinjati v kmečko hišo, kjer se je ta dan rodila apaška »ljudska univerza«. Po klopek in posteljah, pa ob zidičkih pri peči je posedalo staro in mlado. Mnogoterih vprašanj ni hotelo biti ne konca ne kraja. In kakšnih vprašanj! Človek nikdar ne bi pričakoval, da se Apačani lahko poglabijo ne samo v zemljepisje, ampak tudi v najbolj zapletena politična vprašanja, kakor je bilo takrat še nerazvozlano vprašanje Kitajske: ali se bo pustila v korejski spor ali ne? Marčič je vneto razlagal in pojasnjeval, vmes pa je že razpredal na črte, kako bi si osvojili Apačane, da mu bodo še naprej sledili.

Led je bil prehit. Mala kmečka soba je bila nabito polna. Tja do polnoči se je ob brlivi — Apače namreč še do danes nimajo elektrike — razpredal zanimiv pogovor o politiki in zemljepisju. Novica o odličnem predavatelju Marčiču je segla v vse sosednje vasi in tudi na ptujski

O partizanskem gledališču

Ze pred kapitulacijo Italije sta odšli na osvobodeno ozemlje operni pevki »Sstri Stritarjevi. Nekaj dni kasneje sta zapustila Ljubljano tudi dramska igralca Vladoša Simičičeva in Jože Tiran, nato Erna Starčeva. Ob kapitulaciji Italije pa so se jim pridružili še operni dramaturg Smiljan Samec, dirigent Rado Simoniti, pevec Kristančič in Česnik. Od dram-skih igralcev pa so prišli ob istem času med partizanske vrste še Janez Jerman, Lojze Potokar, France Presetnik in Jože Gale. Pozneje so pomnožili njihove vrste še pevka Vanda Zihertova, plesalec Stefan Suhi, igralec Milan Košak in igralca Vida Levstikova. Pridružili se jim je tudi inspicient mariborskega gledališča Joco Turk (ki je kasneje odšel na Primorsko), medtem ko Milan Venišnik (prej član mariborskega gledališča) pri gledaliških nastopih v partizanih ni sodeloval, ker je bil dodeljen drugemu delu.

Člani gledališča so spóčetka nastopali na raznih mitingih (ta so tako postali mnogo učinkovitejši in kvalitetnejši) med borci in pred prebivalci na svobodnem ozemlju. Razdelili so se v dve večji skupini, ki sta bili priključeni štabom XIV in XV. divizije. Kmalu pa sta se obe skupini združili in nastopali skupno. Na zboru odposlancev v Kočevju 4. oktobra 1943 so zaigrali tudi prvo partizansko gledališko igrico »Matis«, ki jo je za to priložnost napisal pesnik Mile Klopčič. Čeprav so bili igralci brez vsakršne gledališke opreme, brez najnujnejših rekvizitov, čeprav so nastopili po končanem zborovanju takole ob treh ponoči, je dosegla uprizoritev nepozaben uspeh. To igro je imela posej gledališka skupina stalno na sporedu in predstave so doze-zale velik odziv med občinstvom, čeprav so igrali skoraj povsod brez kulisa in ostale opreme.

Med nemško ofenzivo konec oktobra in v začetku novembra so bili igralci priključeni raznim brigadam, kjer so pomagali pri brigadnem kulturnem in propagandnem delu.

12. januarja 1944 pa je bilo ustanovljeno Slovensko narodno gledališče na osvobodjenem ozemlju, kar pomeni novo

Klopčičeve »Mater« tolmáčili naši igralci vsebino partizanskega boja, tako so danes že lahko navezali svoje delo na pomembno izročilo enega največjih predhodnikov naše narodnoosvobodilne borbe, na besedo Ivana Cankarja...

Delovanje gledališča je postalo zelo pomembno, saj je postalo najvažnejša kulturna ustanova, ki ni zadrževala pod svojim okriljem le igralcev in pevcev, ampak je postala prava matica vsega kulturnega življenja v partizanih. Šele kasneje, jeseni 1944, je to nalogo prevzel Slovenski umetniški klub. Gledališče je prirejalo proslave, koncerte (medle je tudi komorni zbor), baletne večere, organiziralo dva gledališka tečaja, recitacijske nastope, pomagalo pri delu na terenu in v brigadah z nasveti, gradivom. Člani gledališča so režirali in organizirali, poučevali in nastopali. Iz dveh gledaliških tečajev je izšla vrsta sposobnih kulturnih in propagandnih delavcev, ki so odšli nazaj v brigade, nekaj jih je ostalo pri SNG, nekaj pa jih je odšlo v frontni gledališči VII. in IX. korpusa. Mnogi tečajniki so zdaj člani poklicnih gledališč, tako Mežanova, Ahačičeva, Simončič, Valič, Makuc, Mevlja, Doboviskova, Dežman, Glavinova, Zupan, Kovičeva itd. Številčno okrepljena gledališka skupina je z velikim uspehom izpolnjevala tudi najtežavnejše naloge. Naj omenim samo proslavo 4. obletnice OF, na kateri je nastopilo nad 400 izvajalcev — dva pevska zbora, trije govorni zbori, solisti, recitatorji, del godbe. Proslava, ki so jo organizirali, izvedbali in izvajali člani gledališča, je izvenela močeno.

Glavno delo gledališča pa so bile kajpak gledališke predstave, ki niso doze-zale le lepe višine umetniške izvedbe, ampak so bile hkrati živ dokaz partizanskega iznajdljivega duha in spretnosti. Razen številnih skečev je gledališče igralo na osvobodjenem ozemlju »Teško uro« in »Raztrgance« Mateja Bora, A. P. Čehova »Snubača« in »Medveda«, Linhartova »Zupanovo Micko«, Molierovega »Namišljenega bolnika«, Nušičevo »Sumljivo osebo«. Opozoril bi še posebej na »Raztrgance«, ki so bili dolejš prav go-

Slovenski kulturni delavci pred ustanovitvijo umetniškega kluba v Semčju na osvobodjenem ozemlju leta 1944. Od leve na desno: Boris Zihel, Dragotin Cvetko, Niko Pirnat, Simičičeva, Mihelič, Bevč, Klopčič, Tiran in Apla.

fazo dela gledaliških delavcev. Ze 20. februarja je bila prva predstava Cankarjevega »Kralja na Betajnovi«, ki je močeno odjeknila na zboru članov Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Se v partizanih je pisal ravnatelj SNG ing. F. Kumbatovič: »Ta dan igrajo slovenski igralci pred zastopniki vsega naroda, pred svojim parlamentom, pred svojim prvim državnim predstavništvom. Jeseni 1943 so igrali naši umetniki pred Zborom odposlancev kot partizani med partizani — danes govore svojo besedo kot svobodni državljani bodoče svobodne in demokratične Slovenije. Takrat je bila prireditelj izraz prvega velikega vzpona našega množičnega gibanja, danes je svečana otvoritev Slovenskega narodnega gledališča že dogodek državnega značaja. In kakor so takrat z uprizoritvijo

lovo najboljše uprizoritve tega dela, in na uprizoritve »Namišljenega bolnika«, ki je bila stvaren dokaz, kako hočemo obraniti in negovati ne le umetnine domačega kulturnega izročila, ampak tudi vse, kar je kjer koli človek ustvaril v različnih dobah velikega, lepega in človeka vrednega. Delovanje gledališča je bilo tako bogato, da je moglo ob obletnici ustanovitve prirediti jubilejni gledališki teden z osmimi zaporednimi večeri svojih prireditev, med njimi pet celovečernih gledaliških predstav. V letu svojeja obstoja je organizirala gledališče razen manjših prireditev in ostalega dela tudi nad 120 velikih nastopov in predstav v približno 16 raznih krajih. Do konca vojne se je to število seveda še povečalo.

Skupina gledaliških delavcev, v kateri so bili Samec, Simoniti, Kristančič in Jerman, pa se po ofenzivi jeseni 1943 ni več pridružila ostalim članom gledališča, ampak je nadaljevala svojo pot prek Hr-vatske in Dalmacije v Bari, kjer je a številnimi mitingi opravila ogromno propagandno in kulturno delo, zlasti med primorskimi rojaki. Razen številnih nastopov in prireditev je organizirala tudi slajen pevski zbor »Srečko Kosovel«, katerega sloves je šel skeraj po vsej Evropi. Učil in vodil je zbor Rado Simoniti.

Vse to je kajpak le nekaj nepopolnih in ekromnih podatkov o delu naših gledaliških ustvarjalcev v partizanih. To seveda ne more niti približno orisati dela, ki so ga opravili. Šele, če bi mogli oživeti tudi vse okoliščine, razmere in pogoje, v katerih so delovali, bi si mogli ustvariti pravilno sliko o delu gledaliških umetnikov v tem času. Gotovo pa je, da je bilo delo naših gledališčenikov v partizanih zelo pomembno, pa naj ga merimo s propagandnim, kulturnim ali umetniškim merilom.

O delu Slovenskega narodnega gledališča v partizanih so doeti pisali tudi časniki izven naših meja. Nikoli se niso mogli ubraniti začudenja, kako je bilo močeno, da je sredi Hitlerjeve Evrope, sredi najbolj vročega boja živeło in ustvarjalo slovensko gledališče! Skrivnost pa je zelo preprosta: naše ljudstvo poštuje svoje kulturne delavce, ljubi gledališče. — kulturni delavci, med njimi slovenski igralci, pa je izpolnil v času narodnoosvobodilne borbe svojo dolžnost, ker je svojemu ljudstvu zvest in ker je vedno bil in bo v prvih bojnih črtah za pravo napredno misel. J. T.

Ali vlada ZSSR sploh želi konferenco zunanjih ministrov

Oster govor Gromika, ki je še poslabšal položaj v Parizu

Pariz, 26. aprila (Tanjug). Današnji sestanek namestnikov zunanjih ministrov štirih velesil se je po svoji ostrostri in izrazih, ki jih je uporabljal sovjetski predstavnik Gromiko med razpravo, znatno razlikoval od razprav na dosedanjih sestankih. Skoraj ves sestanek je potekal v dvournem napadu sovjetskega predstavnika Gromika na britansko vlado, zlasti pa na voditelja konservativcev Winston Churchilla. Kakor poroča AFP, postavljajo v krogih zahodnih delegacij vprašanje, ali sovjetska delegacija res misli, da bo na ta način olajšala delo zunanjih ministrov, ali želi nasprotno onemogočiti sporazum o dnevnem redu morebitne četverne konference. Predstavnik Velike Britanije Ernest Davies je izjavil, da ne ve, ali vlada ZSSR želi, da bi bila konferenca zunanjih ministrov štirih velesil sploh sklicana. Ako bo predstavnik ZSSR Gromiko tako nadaljeval, bo na najboljši poti, da prepreči zahodne sile, da ZSSR ne želi sklicanja take konference.

Predstavnik ZSSR Gromiko je v govoru, ki ni imel ničesar skupnega z izdelavo dnevnega reda in za katerega je neki predstavnik zahodnih delegacij izjavil, da sploh ne zasluži, da bi nanj odgovorili, temveč da ga je treba izročiti preziraju, ki ga tudi zasluži, z ostrimi izrazi napadel Winston Churchilla zaradi »ljudožrškega« govora v Spodnji zbornici in britansko vlado zaradi politike, ki jo izvaja. V govoru, posvečenem izključno napadom na zahodne velesile, je Gromiko celo omenjal Napoleona III., lorda Stanleya, lorda Graya, dva zadnja ruska carja in

Kleopatru. Po trditvah, češ da skušajo zahodne velesile, da bi vprašanje zmanjšanja oborožitve spravile v dnevi red, je Gromiko na prejšnji pripombo francoskega delegata Parodija, da ZSSR ni ničesar napravila za mir na Koreji, zagrozil zahodnim velesilam z grobovi na Koreji.

Dvourni govor sovjetskega predstavnika Gromika je prekinil britanski delegat Davies, zahtevajoč ob predsedujočega Parodija, naj Gromika opomni na red, ker je Gromiko po Daviesovih besedah prekršil vse meje običajne dostojnosti in je nalogo namestnika spravil na raven, ki sploh ne ustreza mednarodni konferenci. Gromiko pa je izjavil, da ne bo spremenil tona in bo, ako bo po njegovem mnenju potrebno, dal še ostrejšo izjavo.

Na današnji seji pa je namestnik ameriškega zunanjega ministra Philip Jessup obdolžil Rusijo, da »vztrajno podpira tako politično kot materialno severnokorejske napadalec« in da »vztrajno nasprotuje prizadevanjem ZDA za končanje korejskega spora«. Obdolžitve Jessupa je del formalne izjave, ki jo je prečital na 38. plenarni seji namestnikov ministrov. To je bil odgovor na Gromikov napad v sredo.

Današnja seja je trajala samo 40 minut in je bila druga doslej najkrajša seja. Toda navzlic napetosti ni nikakega dokončnega preloma. Namestniki so se sporazumeli, da se bodo v petek ponovno sestali in nadaljevali s svojim prizadevanjem za sestavo dnevnega reda konference zunanjih ministrov.

Novi 604 odlikovanci v Sloveniji

Prezidij Ljudske skupščine FLRJ je v počastitev desete obletnice Osvobodilne fronte Slovenije podelil 604 visoka odlikovanja zaslužnim delavcem v proizvodnji, raznim strokovnjakom, prosvetnim in zdravstvenim delavcem ter nekaterim zadrudnikom iz Slovenije.

Z Redom zaslug za narod I. reda je bil odlikovan dr. Ivan Grafenauer, predsednik komisije za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

Z Redom dela I. stopnje je bil odlikovan dr. Milko Kos, profesor na univerzi v Ljubljani in član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Red dela II. stopnje so prejeli ing. Ožbolt Gros, znanstveni svetnik Instituta za elektrogospodarstvo pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, ing. Dušan Lasič, izredni profesor tehnične visoke šole v Ljubljani, ing. Viktor Felich, izredni profesor tehnične visoke šole v Ljubljani, Anton Štrekelj iz Glavnega odbora sindikata Slovenije, Elizabeta Kukovec, učiteljica osnovne šole v Štopercih (Ptuj), Gustav Pečnik, ravnatelj nižje gimnazije na Bizeljskem, Hinko Snuderl, upravitelj osnovne šole Reka na Pohorju, dr. Venceslav Arko, šef kirurškega oddelka bolnišnice v Mariboru, Emanuel Parfl, primarij-dermatovenerolog bolnišnice v Mariboru, Marija Vri, tkalka v tovarni »Tiskarica« v Kranju, 24-kratna udarnica in Jože Lenič, strojni delavec v industriji obutve v Ljubljani.

Z Redom dela III. stopnje je bilo odlikovanih 169 ljudi, med katerimi je 54 udarnikov in 5 novatorjev. Medaljo dela je prejelo 422 ljudi, med katerimi je 16 novatorjev oziroma racionalizatorjev ter 209 udarnikov.

Z ZASEDANJA PLENUMA UPRAVNEGA ODBORA GLAVNE ZADRUŽNE ZVEZE FLRJ

Moč zadrug

je v tem, kako in v kakšnem obsegu so zadrudniki z njimi povezani

Beograd 26. aprila.

V Beogradu zaseda plenum upravnega odbora Glavne zadrudne zveze FLRJ Jugoslavije. O delu Glavne zadrudne zveze FLRJ od zadnjega plenuma in o nalogah kmetijskega zadrudništva je poročal Dimitrije Bajalica, član IO Zveze in pomočnik predsednika Svetla za kmetijstvo in gozdarstvo vlade FLRJ.

Letne skupščine splošnih kmetijskih zadrug so pokazale, je dejal Bajalica, da je kljub vsem našim napakam v delu upravnih in nadzornih odborov ter splošnih zadrug v celoti med zadrudniki zanimanje za delo zadrug, da so povezani z njo in da vidijo v njej pot do gospodarskega razvoja vasi. Medtem ko so lani mnogo skupščin sklicevali po večkrat (ponekod skupščin sploh ni bilo), se je letos, zlasti v Hrvatski ter Bosni in Hercegovini, zadrudno članstvo stodoletno udeležilo skupščin in prispevalo k pravilnemu reševanju zadrudnih vprašanj. Zadrudniki so pokazali resno zanimanje za dosedanja delovna uspeha upravnega odbora, sprejeli povečanje deleža, da se razširi gospodarska dejavnost zadrug, sprejeli delo po načelu odkritega računa in prispevali del dobička zadrug v fonde za pospeševanje kmetijske proizvodnje. Letna bilanca številnih zadrug je pokazala, da je večina zadrug zaključila lansko leto z dobičkom.

Če lahko že zdaj govorimo o gospodarskem parlamentu v naši državi, je dejal Bajalica, potem so to lahko in bi morale biti skupščine okrajnih zvez kmetijskih zadrug, na katerih bi se sestajali zadrudniki kmetije in razpravljali o svojih vprašanjih.

Ko je govoril o organizacijskih vprašanjih kmetijskega zadrudništva, je Bajalica poudaril, da je dosedanja praksa pokazala, da so predstavniki oblasti in Partije v nekaterih krajih brez soglasja zadrudnikov zamenjavali in postavljali ne le uveljavljene, temveč tudi predsednike zvez in da je skrajni čas, da taka praksa preneha. V nekaterih okrajih se je uveljavilo mnenje, da mora biti predsednik Zveze poslovni človek, ki bi sam vodil podjetje. Moral pa bi biti politično in gospodarsko sposoben voditelj, zlasti v tistih okrajih, ki nimajo zadrudnih skladov in kjer še ni možnosti za podružbenje kmetijske proizvodnje. (Ustanavljanje velikih kompleksov obdeloval-

ne zemlje, živinorejskih farm itd.) Razen tega bi bilo dobro, da bi imele zveze tajnika strokovnjaka (in celo pravnik ali komercialista), ki bi vodil zadeve, nudil zadrugam organizacijsko kadrovske pomoči, reševal vsakodnevna vprašanja zadrug.

V poročilu je bilo poudarjeno tudi, da bi moral plenum obravnavati vprašanje poživitev odborov in sekcij v zadrugah splošnega tipa, ki so se pokazali v začetku v Srbiji, zdaj pa tudi v Sloveniji kot popolnoma skladna organizacijska oblika za razvoj različnih panog kmetijstva in ki združujejo zadrudnike, na posestvih katerih so zdaj možnosti za razvoj sadjarstva, čebelarstva, perutninarstva itd.

Vprašanje ali se bodo odbori in zadrudniki (čebelarji, vinogradniki in podobni), za katere je to glavna pridelovalna panoga, vključili v kmetijsko zadrudno ali pa bodo kot pridelovalci v okviru okrajne organizirali čebelarstvo, mlekarstvo, vinogradništvo ali podobno pridelovalno in predelovalno zadrugo, ki bo prav tako članica Okrajne zveze kmetijskih zadrug, je treba prepustiti zadrudnikom samim v odločitev. Zveza mora v tej smeri podpirati zdravo pobudo svojih zadrudnikov.

Ko je dotaknil gospodarsko finančnih vprašanj kmetijskega zadrudništva, je Bajalica poudaril, da so bili izdani po zadnjem zasedanju plenuma Glavne zadrudne zveze številni pomembni ukrepi na področju trgovine, odkupa, finance itd. Zasebnim kmetom so bile dane širše možnosti za razvoj pridelovanja. Oproščeni so bili obveznega odkupa nekaterih pridelkov, druge obveznosti pa so jim bile znatno zmanjšane. Industrijsko blago je prišlo v prosto prodajo, zelo verjetno pa bodo lahko zadrudniki tudi gradivo kupovali na prostem trgu. Zadrudnikom so bile dane široke možnosti v trgovini in odkupu tako v notranjem prometu kakor tudi v izvozu.

Možnosti kmetijskih zadrug, zlasti v hribovitih krajih, z različnim pridelovanjem in raztresenimi gospodarstvi, da razvijajo gospodarsko dejavnost, trgovino, odkup in predelavo kmetijskih pridelkov, so zelo velike. Ena glavnih napač pri razvijanju kmetijskega zadrudništva je prav v tem, da teh zadrug ne pojmujemo kot gospodarske, temveč kot politične ali podobne družbene organizacije. Drugeče tudi ni mogoče razumeti kampanjskega včlanjevanja vseh nad 16 let starih prebivalcev, vzpostavljanja širokega omrežja praznih zadrudnih trgovin, ne glede na možnost gospodarskega delovanja in razvoja zadrug ter gospodarske povezave njenih članov.

Vse to je povzročilo brezbržnost članov do zadrudnega poslovanja in gmočne izgube.

Po zadnjem zasedanju plenuma Glavne zadrudne zveze se je položaj v mnogočem izboljšal. Nekateri organizacijsko trdne kmetijske zadruge, ki so imele prej močno gospodarsko osnovo, so začele opravljati tudi takšne posele, kot je elektrifikacija vasi, in znatno vplivajo na pospeševanje kmetijstva. (Nekateri zadrug v Hrvatski, Sloveniji in Srbiji.) Razvijanje teh dejavnosti v kmetijskih zadrugah je toliko bolj potrebno, če ni znakov, da bodo ustanovljene kmetijske delovne zadruge, ker ni možnosti za njihovo ustanovitev. Naloga takih zadrug bi bila, da se široko vključijo v promet in odkup kmetijskih pridelkov, da bi kmetje kot drobne blagovne proizvajalce najlažje in najhitreje zainteresirali za zadrugo in njen nadaljnji gospodarski razvoj. Moč zadrug je prav v tem, kako in v kakšnem obsegu so zadrudniki z njimi povezani, če je zadrugi uspešno mobilizirati maksimum tržnih presežkov svojih članov in da jih s preskrbo z industrijskim blagom stalno spodbuja k povečanju in razširjanju pridelovanja.

PRITISK KITAJSKIH ČET JE NEKOLIKO POPUSTIL odkar so se čete Združenega poveljstva umaknile na nove položaje

Tokio, 26. aprila (Tanjug). UP prenaša jutranje poročilo štaba Združenega poveljstva, ki pravi, da je sovražnikov pritisk popustil po umiku sil Združenega poveljstva na nove položaje, čeprav se na zahodnem odseku bojišča in na vzhodnem osrednjem delu bojišča nadaljujejo ostri boji. Na zahodnem osrednjem odseku je bil izveden načrtni umik na nove položaje. Dejavnost na vzhodnem odseku je omejena na spopade patrol.

Letala so letalonsko so večerj osredno, točila svoje napade na sovražnikove čete vzdolž celotnega bojišča. Razen tega so uničila sovražnikova skladišča materiala in goriva blizu Corvona.

Pomorske enote Združenega poveljstva še naprej blokirajo vse polotok ter so bombardirale Vomsan in Sondžin, kakor tudi cestni in železniški promet vzdolž vzhodne obale Koreje.

Letala pete letalske armade so večerj izvedla več kot tisoč polotov. Z nizkimi poloti so prizadejala sovražniku hude izgube s tem, da so ga napadali z raketami in bombami. Bombniki so porušili komunikacijske črte, napadi so se nadaljevali tudi ponoči s svetlobnimi raketami. Prevozna letala še naprej preskrbujejo izpostavljenе enote.

Štab 8. ameriške armade poroča, da kitajske in severnokorejske sile pripeljujejo okrepitve čez mostiče na reki Imdžim. Sile Združenega poveljstva, ki branijo cesto proti Seulu, so pod hudim sovražnikovim pritiskom.

Severnokorejsko poročilo

Moskva, 26. aprila (Tanjug). Radio Moskva prenaša večerjše poročilo štaba severnokorejskih sil, v katerem se poroča, da severnokorejske sile in oddelki kitajskih »prostovoljcev« še naprej bijejo ostre boje s silami Združenega poveljstva. V bojih, ki so se bili 24. aprila, so severnokorejske enote prizadejale nasprot-

niku hude izgube v ljudeh in materialu. Ujetih je bilo 294 sovražnikov vojakov in oficirjev, zaplenjeno 52 topniških orožij raznih kalibrov, 97 avtomobilov, mnogo težkih in lahkih strojin, 1800 pušk in drugo orožje. Sestreljeni sta bili dve sovražni letali.

Morrison bo obiskal Pariz

Pariz, 26. aprila. V Parizu pričakujejo prihod zunanjega ministra Velike Britanije Herberta Morrisona, ki bo prisostvoval sestanku sveta Marshallovega načrta.

Zastopnik zunanjega ministrstva je izjavil, da bo Morrison svoj prvi prihod v Pariz izkoristil za to, da bi se s francoskim zunanjim ministrom Schumanom pogovoril o splošnih mednarodnih vprašanjih, zlasti o preliminarni konferenci namestnikov ministrov štirih velesil in problemu Schumanovega načrta.

Mac Cloy o zahodnonemških oboroženih silah

München, 26. aprila. Kakor poroča AFP, je visoki komisar ZDA v Zahodni Nemčiji Mac Cloy, danes izjavil, da ZDA priznavajo Zahodni Nemčiji pravico, da smejo sodelovati v skupni obrambi zahodne Evrope. Ko je govoril v radlo München, je Mac Cloy med drugim dejal, da se ZDA ne bodo strinjale z nobenim prepovedom nemških oboroženih sil izven okvira obrambnega sistema Zahodne Evrope. Na koncu je pripomnil, da mora prebivalstvo Zahodne Nemčije sprevideti, da je oblika, učinkovitost in obseg njegove obrambe odvisen v veliki meri od njegove udeležbe v tej obrambi.

Ameriška oporišča v Franciji

Pariz, 26. aprila. Reuter poroča, da je zastopnik francoskega zunanjega ministrstva danes demantiral poročila neke ame-

riške agencije, po katerih Francija odlaga objavo seznama ameriških vojaških oporišč v Franciji.

Dejal je, da določbe Atlantskega pakta predvidevajo stacioniranje čet ene države v državah drugih članic pakta in da je potemtakem možno, da bodo upostavljene ameriške ali britanske baze v Franciji. Ni pa hotel povedati, koliko takih oporišč bo upostavljenih v Franciji. Zastopnik je naglasil, da so tudi ameriško-francoska oporišča pod poveljstvom Atlantskega pakta, čeprav je Francija odgovorna za obrambo Maroka.

Kaj bo te dni v Ljubljani?

27. aprila:

Ob 11. uri: na Kongresnem trgu promenade koncert godbe Ljudske milice Slovenije, dirigent Rudolf Starič; pred Narodnim domom promenade koncert godbe J.A. dirigent poručnik Stjepan Dlesk;

pred kolodvorom promenade koncert godbe kulturnega društva »Tine Rožanc«, dirigent Milan Pogačnik; odkritje plošče na Vidmarjevi hiši.

Ob 20. uri: na kopališču Kolesarje glasbeno plesna revija »Pomlad na vodi«. Sodelujejo: revijski radijski zabavni orkester, drsna šola s plesnimi točkami, telovadski Telovadne zveze z ritmičnimi plesi in parterno akrobatiko, veliki plesni orkester kulturnega društva »Tone Tomšič«. — Po spredu ob iluminaciji in vodometu družabna zabava s plesom ob vodi. — V primeru slabega vremena bo prireditev naslednjega dne;

v opernem gledališču: Mirko Polič; »Deseti brate«. Dirigent Samo Hubad; v dramskem gledališču: Ivan Cankar; »Pohujšanje v dolini šentflorjanske«. Režiser Slavko Jan.

28. aprila:

Ob 17. uri: v Tivoliju promenade koncert. Igrata godbi JA in Ljudske milice Slovenije. Dirigenta: por. Stjepan Dlesk in Rudolf Starič.

Ob 20. uri: na kopališču Kolesarje ponovitev glasbene plesne revije »Pomlad na vodi«;

v opernem gledališču: Stjepan K. Hristič; »Ohridska legenda«. Balet v štirih dejanjih. Koreografa Pia in Pino Mlakar, dirigent dr. D. Švara; v dramskem gledališču: Mira Pucova; »Operacija«. Drama v treh dejanjih. Režiser: Slavko Jan.

29. aprila:

Ob 11. uri: v Tivoliju promenade koncert godbe kulturnega društva »Lojze Hohkraut« iz Trbovelj, dirigent Anton Hudarin.

Zadnje športne vesti

PLAVANJE. Včeraj je bilo v Delftu na Nizozemskem plavalno tekmovanje, na katerem so sodelovali tudi plavalci Mornarja.

Rezultati: 100 m prosto: 1. Skanata 1:02.1 (M), 2. Schultz 1:03.5 (D); 100 m metuljčkov stil — moški: 1. Trojanovič (M) 1:11.7 (rezultat enak našemu rekordu, ki ga drži Tone Cerer), 2. Bonte (D) 1:14.6. 100 m prosto — ženske: Schumacher 1:06.9 (D). Waterpolo tekma med reprezentanco haškega okrožja in »Mornarjem« se je končala z zmago »Mornarja« s 6:5 (1:3).

NOGOMET. Novi Sad, 26. aprila. V trening tekmi je državna reprezentanca premagala »Vojvodino« s 5:2 (2:2).

Rim. Srečanje med »Lazio« iz Rima in moštvom »Sao Paolo« iz Brazilije se je končalo z neodločenim rezultatom 0:0. Bruselj. »Arsenal« iz Londona je v Bruslju premagal člana belgijske lige »Andrecht« s 3:2 (2:1).

Firenze. Italijanska reprezentanca je v trening tekmi premagala drugorazredno moštvo »Livorno« s 4:1.

KOSARKA. Crvena zvezda: Lokomotiva 42:33 (18:16). Tekma druge zvezne lige v Zagrebu. — Železničar (Ljubljana): Zadar 43:30 (10:8).

ŠAH. Moskva, 26. aprila. 18. partija za svetovno prvenstvo se je končala z remijem. Botvinnik in Bronstein imata 9 točk.

ATLETIKA. Ljubljana, 26. aprila. Miting v počastitev 10-letnice OF. Pomembnejši rezultati: kladivo: Gole (Kl.) 39,00, 3000 m Pavšič (Tr.) 9:03,8, 100 m Lorgar (Kl.) 11,4, 300 m Zupančič (Kl.) 37,8, skok v višino Zgalin (Odrad) 175 cm. Ženske: Vizjak (Kl.) 1:29,0, Kokalj (Litija) 1:29,5, disk Kofol (O) 34,59, skok v višino Sima (O) 140 cm.

Izjava Achesona o ameriški pomoči Čangkajšku

Washington, 26. aprila (Tanjug). Ameriški zunanji minister Dean Acheson je izjavil na tiskovni konferenci, da bo ameriška pomoč Čangkajšku izdana izključno za potrebe notranje varnosti in obrambe Formoze (Tajvana) pred morebitnim napadom, Acheson je ob tej priliki prebral noto, v kateri se Čangkajškovega režimu postavljajo pogoji za dobivanje ameriške pomoči. V noti se zatrjuje, da ZDA ne oborožujejo Čangkajškovi čet zaradi invazije kitajskega kopnega.

Ameriški zunanji minister je s tem v zvezi dejal, da pomeni odhod ameriške vojske misije na Tajvan logično izvajanje sklepa predsednika ZDA Trumana o nevtralizaciji tega otoka. Po Achesonovi trditvi bi imela uporaba ameriške VII. flote v vodah Tajvana ta smoter, da bi zavarovala Tajvan pred napadi s kitajskega kopnega in preprečila sleherni kuomintanski napad na obale celinske Kitajske. Ko je navedel še druge razloge za izkazovanje ameriške pomoči Čangkajšku, ni hotel Acheson ničesar povedati o količini orožja, ki bo poslano Tajvanu na podlagi sporazuma s kuomintanskimi oblastmi.

V PONEDELJEK JE DELA PROST DAN

Dne 30. aprila 1951 je dela prost dan za vse ustanove, urade in podjetja. Zato pa je v nedeljo, dne 6. maja 1951, redni delovni dan.

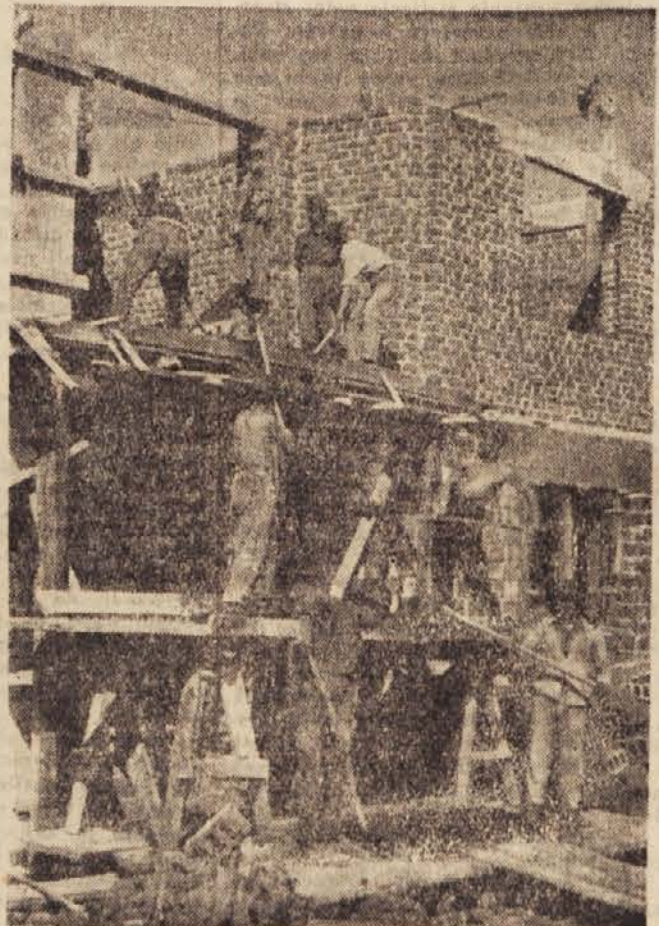
Iz pisarne generalnega sekretariata vlade LRS.

Držali so besedo

Najboljši delavci Splošnega stavbnega podjetja v Ljubljani, ki so sklenili v osmih dneh zgraditi do strehe 91 m dolgo poslopje na Mirju, so to nalogo v čast 10. obletnice OF častno izpolnili.

Največje uspehe v tekmovanju so dosegle Bricljeva, Jerbičeva, Pengalova in Spacapanova brigada, ki so presegle dnevno nalogo od 32 do 96%, izkazale pa so se tudi druge brigade, ki so presegle normo povprečno za 30%.

V nadaljnjem tekmovanju so delavci sklenili, da bodo do 1. maja postavili še ostrejšo, nato pa nadaljevali delo do dograditve hiše, v kateri bo 96 modernih opremljenih stanovanj. Okrog 200 delavcev bo že letos dobilo v njej udobna stanovanja. Splošno stavbno podjetje je s tem rekordnim uspehom doseglo veliko delovno zmago.

Zdravstvo v službi delovnega ljudstva

Uspešno zdravljenje, še prve preprečevanje bolanih — po pravici služijo pozornost ljudske oblasti. Naloge zdravstvene službe so med najvažnejšimi nalogami socialistične gradnje. Le dobro poučen človek zdrav in odporen proti boleznim, bo lahko z razumom in fizično močjo nemoteno ustvarjal. Zdravo ljudstvo je bistveni pogoj za obstoj in blaginjo vsakega naroda.

zadružna telesnoverske in presičke zadruge, kjer imajo začasne postaje. V osnovnih šolah in DID jih čakajo cikelbančki in pionirji. Lani so pregledali 2896 voščolovčnih otrok in 123 cikelbančkov. Več kakor te številke bi nam povedali živi ljudje. Ne samo Ljutomerčani, tudi Prilučani, Lendavci, Sobočani in Radgonačani, ki se zatekajo k našim »zobjarjem«.

Bolezen je bolje preprečiti, nego zdraviti...

V Križevcih in pri Miklavžu se imajo zdravstvene postaje, ki jih ljudje radi obiskujejo. Toda s tem ni rečeno, da se je številno bolnikov

V ljutomerski zobni ambulanti

toliko, da jim preostaja malo časa, da bi jih podrobneje obravnavali. Preprostemu delovnemu človeku je marsikaj prikriti, a čimur se dnevno ukvarjajo naši terenski zdravniki. Kljub temu sem stopil do ljutomerskih zdravnikov in jih zaprosil, naj mi odgovorijo na nekatera vprašanja.

Vask mesece po 2000 zdravniških pregledov

Ta številka je merilo dela in priča o posameznem ljutomerskem zdravniku. S tem pa še nisimo povedali vsega. Prištejemo še obiske zdravstvenih postaj. Evidenca je verjetno t. i. kljub temu, da so v ljutomerski ambulanti zdravniški pregledi po 2000 zdravnikov. Pojdimo z njim na domove bolnikov, ki ne morejo sami v ambulanto. Pet do desetkrat dnevno sede v avtomobil in se napotijo k bolnim ljudem, ki ga kličejo. Večkrat preuči celo noč v kmečkih hišah. Ali ni to hvaležno delo, ki ga opravljajo naši zdravniki? Dr. Kaulher nam je povedal, da se je povečalo število obolelih za gripo. Po 280 pregledov na dan ni malo.

Tudi »zobjarji« nam postrežejo s statistiko o svojem delu. Lani je bilo 8399 ekstrahcij (izdavanja gnilih zob). Napravili so 7748 plomb, 1341 protetičnih del (novo zobovje), rentgenski pregledi in obsevani pa je bilo 2375. Grede tudi med kmečke ljudi in naše zadružnike. V Križevcih dvakrat tedensko obiščejo ambulante, kjer zdravijo zobovje 600 ljudem. Mnogo pacientov jih obišče v naših ambulanti na Kogju, kjer so določeni njihove pomoči predvsem zadružniki. Kdaj pa kdaj stopijo med

Kog in še nekateri kraji. Delujeta samo dve posvetovalnici za matere, ki združajo dobohotno razvoja in potreb na podeželju.

V protituberkuloznem dispanzerju je mesečno 300 ljudi. Z rentgenanimi pregledi odkrivajo šarlatna jetika, opazujejo bolnike, nevarno boje pa pošiljajo v zdravilišča. V Križevcih imajo protituberkulozno postajo, ki jo vodi dr. Počan, specialista za to bolezen. Na tem področju je največja nevarnost širjenje trahoma, ki je bil zelo razširjen po prekmurski ravnini. S preventivno službo so bolezen močno zajeli.

Letos bodo odprli zdravstveno postajo pri Tomazu, čemur pa kraljeva oblast ni posebno naklonjena. Stvar se splete okoli postojane, ki jih je treba prikriti. Mnogo več so se zanimali Malonedelčani, ki so pripravljali pomagati zdravstvenim delavcem, samo da bi dobili postajo.

Naj omenimo še reševalno službo, ki ji gre važno mesto v zdravstvu. Njen uspeh je odvisen od prometnih sredstev, s katerimi pa se v Ljutomeru ne morejo pohvaliti.

Dve hudi nesreči

Pretekli teden sta dve hudi prometni nesreči v Mariboru in Kamnici zahtevali troje mladih življenj. V soboto dopoldne je osební avto v Sodni ulici povozil 6-letnega dečka Zorana Šetina. Nesreča se je pripetila zaradi nepazljivosti otroka; med prevozom v bolnišnico je umrl.

Se večjo iritev pa je zahtevala nesreča v Kamnici. V nedeljo popoldne je v Kamnici 48. na travniku zadruženika Martina Lesnika nenadoma močno zagrnelo. Ko so ljudje pohiteli pogledat, so zagledali tragičen prizor. Granata, ki je letala na zemlji, je eksplodirala in usrla oba Lesnikova sinova, osem in štiritletnega dečka, ki sta se igrala na trati.

Obe nesreči sta svarilni. Starši še vedno preradi brez nadzorstva puščajo otroke na ulico, tako da pride večkrat do takih in podobnih nesreč. Druga nesreča pa je po petih letih po končanem vojniškem redku primer, in kaže, da podobne nevarnosti še niso mimo nas. — hr. H.

Namesto za skupnost sta »gradila« zosen

List »Gradimo« na poljuden način prinaša kroniko političnega in družbenega življenja mesta Ljubljane. Žal pa sta izgrubila vso priljubljenost njegovih bivših urednik Pavle Segula in blaginjičarka in knjižovodkinja Marija Pavlič. Ki sta se prav tako kot v malverzijski znašal skupaj na zatonji klopi pred okroglim sodiščem v Ljubljani. Revizijska komisija je namreč ugotovila za leto 1950 primanjkljaj na kasiranih naročnini 42.297 din na malih oglasih pa 19.176 din. Kako je nastal primanjkljaj in kam je izgini denar, se ni dalo dokazati.

Značilno je, da je bilo glavno delo zoseno prav do časa ko je prezel uredniški poseb oboženi Segula. T. i. 6. novembra 1949. po tem času in še kasneje je januarjem 1950 pa ne le, da se je opustilo nadaljnje knjiženje, ampak je Segula uvedel tudi

Odprli bodo spomenik in odprli razstavo narodnoosvobodilne borbe

Jutri bodo v Smartnem ob Paki slovesno odprli spomenik padlim borcem ustreljenim talcem in žrtvam fašističnega terorja. Spomenik je prvi te vrste v štajerskem okraju, eden največjih na štajerskem. Odprt bo tudi muzej narodnoosvobodilne borbe v dvorani poleg pisarne okrajnega odbora Osvobodilne fronte. Okrajni frontni odbor je zbral toliko gradiva iz narodnoosvobodilne borbe štajerskega okraja, da bi po potrebi lahko za muzej najmanj še dve dvorani. Tako so se v štajerskem okraju dobro pripravili na zgodovinsko in politično pomembno 10. obletnico Osvobodilne fronte. — sr.

Postojna. — V postojni 10. obletnici OF je pripravil likovni krožek SKUD »Stane Semč-Daki« slikarsko razstavo, na kateri razstavlja svoja dela tov. Leo Vilhar, Stanka Komac, Ljubivoj Broc, Ivan Gregorčič, Lovro Štebot, Jože Turšič in goslenka slikarskega krožka Jožica Šajevič. Razstavljen je 53 del večinoma olje, nekaj akvarelov itd.

Končno le...

Zadnji mesec so Mariborčani pričeli nenavadnemu delu po mariborskih ulicah. Vse kaže, da so se šele zdaj resno lotili dela, da bi polepšali zunanje lice mesta in odstranili zadnje posledice vojne. Pretežja mariborskih hiš in izlozb so poglavje zase. Skoraj na prste bi lahko prešteli v zadnjih letih obnovljena pročelja na glavnih mestnih ulicah: Partizanski cesti, Gosposki ulici in drugih ulicah v središču mesta. Dosti še travin in lokavov, ki imajo namesto izlozb nekake »okna«, zabita med poštno deske.

Kakor rečeno, so šele zadnji čas prišli za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za delo. Mariborske trgovine tekmujejo v čistotni lokavov prečiščenju, ljudi ureditvi izlozb itd. »Mnoge prodajalne so svoje izlozbe na novo oprežale. Vse kaže, da imajo pri »Hranis« največ okusa in smisla za lepe izlozbe in čistoto. V ureditvi izlozb pa s »Hrano« edino uspešno tekmuje »Papir«, kjer je okus aranžerjev za del

